

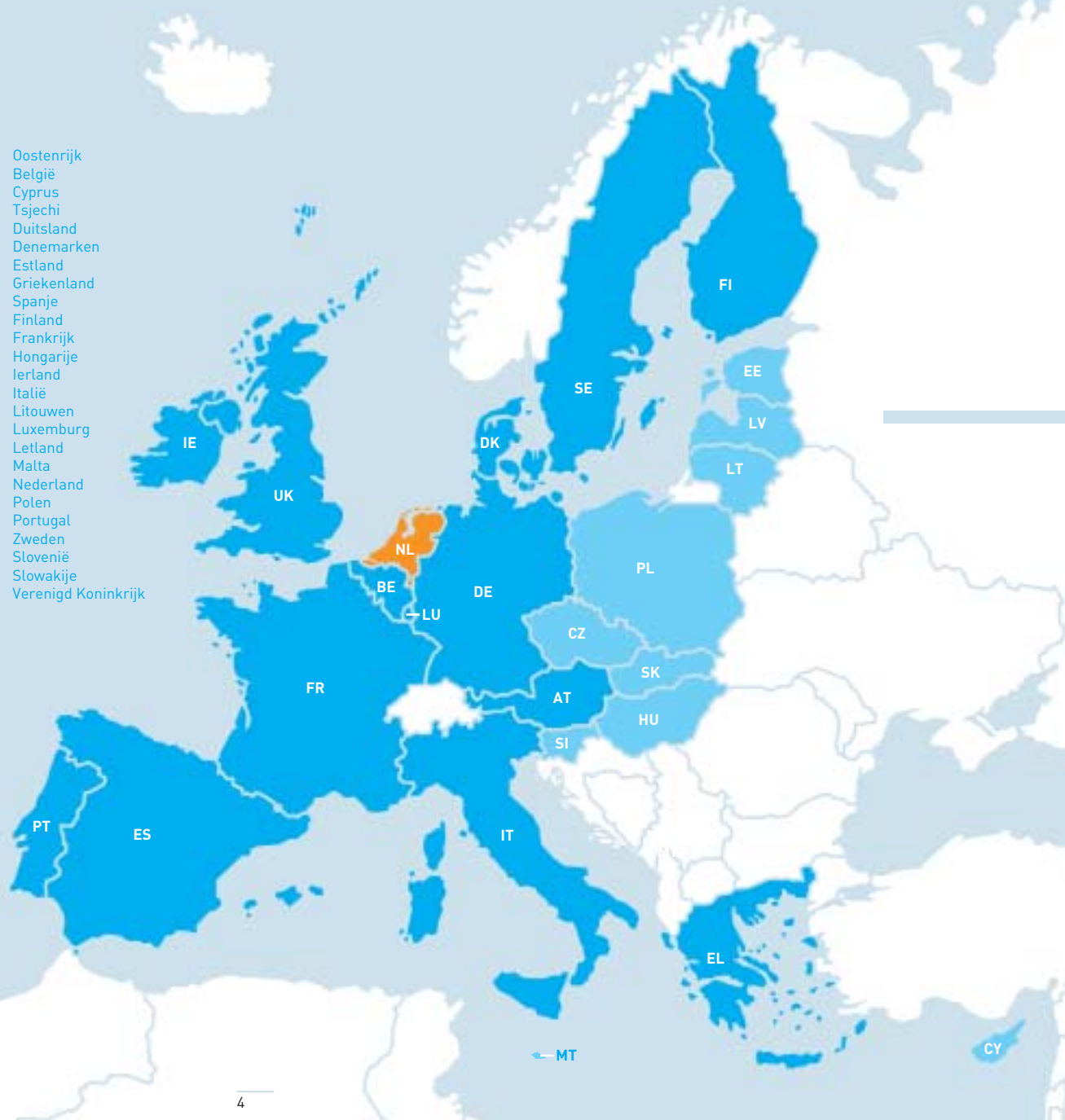
Nederland langs de Europese meetlat

inhoud

VOORWOORD	5
BEVOLKING	6
BEVOLKING	8
VERGRIJZING	10
LEVENSV ERWACHTING	12
ASIELAANVRAGEN	14
ECONOMIE	16
ECONOMIE	18
PRODUCTIESTRUCTUUR	20
CONCURRENTIEPOSITIE	22
PRIJZEN	24
INVESTERINGEN	26
CONSUMPTIE	28
KENNISECONOMIE	30
INTERNATIONALE HANDEL	32
ARBEID	34
ARBEIDSPRODUCTIVITEIT	36
WERKLOOSHEID	38
ARBEIDSPARTICIPATIE	40
DEELTIJDWERK	42
OVERHEIDSFINANCIËN	44
OVERHEIDSSALDO EN -SCHULD	46
OVERHEIDSINKOMSTEN EN -UITGAVEN	48
ENERGIE EN MILIEU	50
ENERGIE	52
MILIEU	54
WELZIJN	56
GEZONDHEIDSZORG	58
GEZONDHEID	60
ONDERWIJS	62
SOCIALE COHESIE	64
WONEN	66
TOERISME	68
DE MAATSCHAPPELIJKE POSITIE VAN VROUWEN	70
FINANCIËN VAN DE EU	72
INKOMSTEN UIT EN AFDRACHTEN AAN DE EU	74
BRUTO BINNENLANDS PRODUCT EN BRUTO NATIONAAL INKOMEN	77

- AT Oostenrijk
- BE België
- CY Cyprus
- CZ Tsjechi
- DE Duitsland
- DK Denemarken
- EE Estland
- EL Griekenland
- ES Spanje
- FI Finland
- FR Frankrijk
- HU Hongarije
- IE Ierland
- IT Italië
- LT Litouwen
- LU Luxemburg
- LV Letland
- MT Malta
- NL Nederland
- PL Polen
- PT Portugal
- SE Zweden
- SI Slovenië
- SK Slowakije
- UK Verenigd Koninkrijk

Voorwoord

Goed beleid dient gebaseerd te zijn op adequate en betrouwbare gegevens. Dat geldt in Nederland, maar ook in Europa. Bij dat laatste kan onder meer gedacht worden aan de uitkeringen in het kader van de Structuurfondsen, de naleving van het Stabiliteits- en Groeipact en het volgen van de realisatie van de Lissabondoelstellingen. Bij het voorbereiden, uitvoeren en toetsen van het beleid wordt in Europa veelvuldig gebruik gemaakt van informatie van de nationale statistische bureau's zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek. Samen met Eurostat en de Europese zusterorganisaties spant het CBS zich in om de onderlinge cijfers vergelijkbaar te maken en zo te komen tot een consistent Europees statistisch systeem. Dit is al voor een belangrijk deel gelukt, maar er is op dit terrein ook nog volop werk te verrichten.

'Europa' zal steeds belangrijker worden voor politici, beleidsmakers, wetenschappers, producenten en consumenten. De uitbreiding van de Europese Unie van 15 naar 25 lidstaten per 1 mei 2004, de verkiezingen voor het Europees Parlement in juni 2004, en het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie tijdens de

tweede helft van 2004 zullen een extra impuls betekenen voor de informatiehonger naar gegevens over de (nieuwe) EU-lidstaten. Het CBS publiceert daarom in deze publicatie cijfers over Nederland, de andere lidstaten en waar mogelijk de nieuwe toetreders.

Bij het samenstellen van Nederland langs de Europese meetlat zijn overwegend gegevens gebruikt van Eurostat, de OESO en het CBS. Een exacte bronvermelding per onderwerp staat op de CBS-website: www.cbs.nl. Waar nodig hebben wij daar ook aangegeven in hoeverre er wat omzichtiger met de gegevens omgesprongen moet worden omdat de eerder besproken Europese statistische eenheid nog niet op alle terreinen gerealiseerd is. Ook vindt u op de CBS-website de meest recente cijferreeksen voor Nederland.

Ik wens u veel leesplezier toe en ben zeer geïnteresseerd in uw oordeel. Uw reactie kunt u aan mij doorgeven via het e-mailadres nl-eu@cbs.nl.

De Directeur-Generaal van de Statistiek
Drs. G. van der Veen
Voorburg/Heerlen, februari 2004

BE — 1,85
UK — 1,85

NL — 1,18
EU(15) — 1,03

DK — 0,93
DE — 0,87
FR — 0,85

FI — 0,63
EL — 0,53

IT — 0,19
ES — 0,16
PT — 0,02

DE — 82,5

FR — 59,6
UK — 59,3
IT — 57,3

ES — 40,7
PL — 38,2

NL — 16,2

BE — 25,8
EL — 25,6

DE — 25,2
FR — 25,0
ES — 25,0

PT — 24,5

EU(25) — 23,9
UK — 23,8

LV — 22,9
AT — 22,9
EE — 22,7
FI — 22,7
DK — 22,3
HU — 22,3

LT — 21,3

LU — 20,9

SI — 20,6

NL — 20,2

CZ — 19,7

MT — 18,5

PL — 18,0

CY — 17,4

IE — 16,5

SK — 16,5

ES — 83,1

FR — 82,9

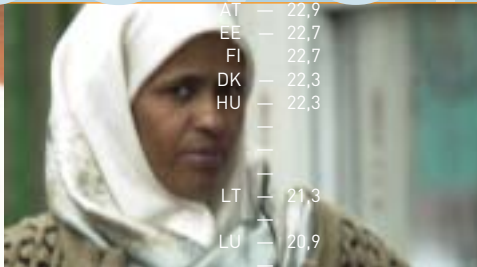
IT — 82,9

SE — 82,1

AT — 81,6

FI — 81,5

bevolking

DE	82,5
FR	59,6
UK	59,3
IT	57,3
ES	40,7
PL	38,2
NL	16,2
EL	11,0
BE	10,4
PT	10,4
CZ	10,2
HU	10,1
SE	8,9
AT	8,1
DK	5,4
SK	5,4
FI	5,2
IE	4,0
LT	3,5
LV	2,3
SI	2,0
EE	1,4
CY	0,7
LU	0,4
MT	0,4

Bevolking

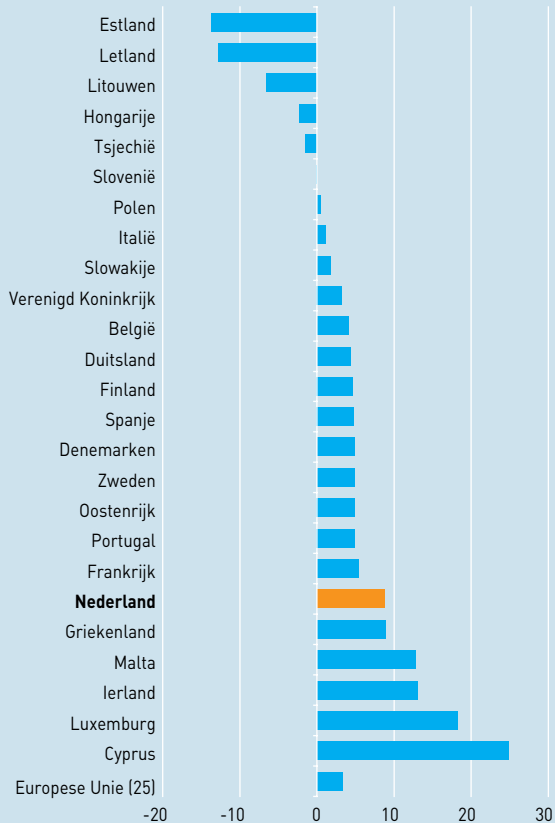
Nederland is, gerekend naar inwonertal, het op zes na grootste land van de Europese Unie (25). Duitsland is het grootst met 82,5 miljoen inwoners. Ook het Verenigd Koninkrijk, Italië, Frankrijk, Spanje en Polen hebben meer inwoners dan ons land. De nieuwe lidstaten tellen samen zo'n 75 miljoen inwoners, tegen 380 miljoen voor de EU(15).

In de meeste EU(15)-lidstaten groeit de bevolking, door natuurlijke aanwas en een positief migratiesaldo. Bij de nieuwe toetreders zijn de verschillen groot. In Cyprus en Malta bijvoorbeeld neemt de bevolking toe, terwijl deze in Hongarije, Tsjechië en de Baltische staten afneemt.

Voor het totaal van de nieuwe toetreders is er een bevolkingsafname, voornamelijk doordat het sterftecijfer hoger ligt dan het geboortecijfer.

Met 479 inwoners per km² is Nederland, op het eiland Malta na, het dichtstbevolkte land van de Europese Unie. In België, het land met de op twee na hoogste bevolkingsdichtheid, wonen 340 mensen per km². In de EU(25) als geheel bedraagt de bevolkingsdichtheid 116 mensen per km². In veel nieuwe lidstaten is de bevolkingsdichtheid minder. Van deze landen zijn de Baltische staten het minst dicht bevolkt.

BEVOLKING, MUTATIE 1990-2003 (%)

BEVOLKINGSDICHTHEID, 2003 (inwoners per km²)

België	340
Cyprus	77
Denemarken	125
Duitsland	231
Estland	30
Finland	17
Frankrijk	109
Griekenland	83
Hongarije	109
Ierland	57
Italië	190
Letland	36
Litouwen	53
Luxemburg	172
Malta	1324
Nederland	479
Oostenrijk	96
Polen	122
Portugal	113
Slovenië	98
Slowakije	110
Spanje	81
Tsjechië	129
Verenigd Koninkrijk	243
Zweden	22
Europese Unie (25)	116

bevolking

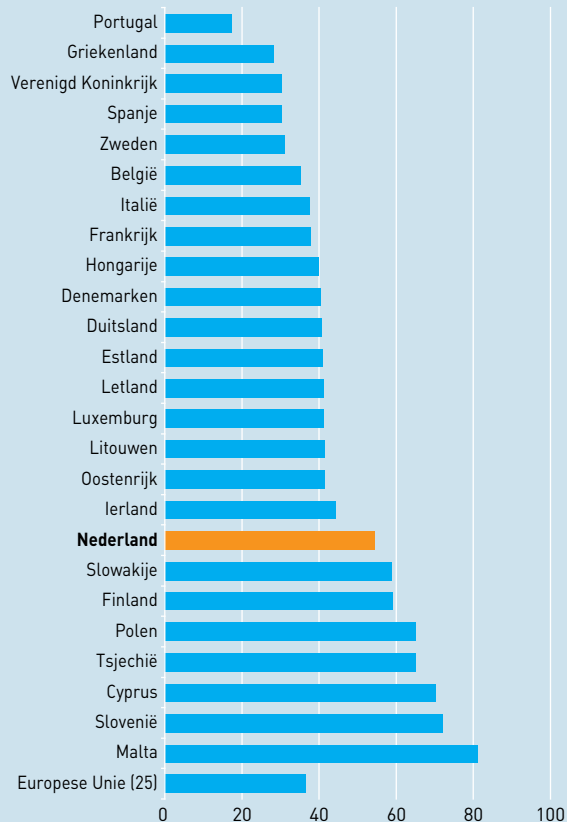

Vergrijzing

In Nederland zijn er twintig 65-plussers op elke honderd personen van 15-64 jaar. In de hele Europese Unie (25) bedraagt deze 'grijze druk' 24. Alle nieuwe lidstaten zitten daar, soms ver, onder. Bij vijf van de tien nieuwe leden ligt de grijze druk onder die van Nederland. Nederland is een van de minst vergrijzende landen van de EU. In 2002 telde Nederland 13,7 procent 65-plussers. Italië heeft verhoudingsgewijs het grootste aantal 65-plussers. In de EU(25) als geheel ligt dit percentage op 16. Tot 2025 zal het percentage 65-plussers

in de EU naar verwachting met ruim eenderde toenemen. In Nederland zal dit aandeel met meer dan de helft toenemen. Ook al zal de verwachte toename in Italië rond het EU-gemiddelde liggen, toch zal dit land, met 25 procent 65-plussers in 2025, het meest vergrijzde land van de Europese Unie blijven. De toename van de vergrijzing zal in de meeste nieuwe lidstaten waarschijnlijk sterker zijn dan gemiddeld in de landen van de EU(15). De vijf staten met de grootste toename van het percentage 65-plussers zijn alle nieuwe toetreders.

AANDEEL 65-PLUSSERS, MUTATIE 2001-2025 (%)

VERGRIJZING (65-plussers in % van de bevolking)

	1990	2002
België	14,8	16,9
Cyprus	11,0 ¹⁾	11,4 ²⁾
Denemarken	15,6	14,8
Duitsland	14,9	17,1
Estland	11,6	15,2 ²⁾
Finland	13,3	15,2
Frankrijk	13,9	16,2
Griekenland	13,7	17,6 ²⁾
Hongarije	13,2	15,3
Ierland	11,4	11,2
Italië	14,7	18,2 ²⁾
Letland	11,9	15,5
Litouwen	10,8	14,2
Luxemburg	13,4	14,1
Malta	11,0 ¹⁾	12,6
Nederland	12,8	13,7
Oostenrijk	14,9	15,6
Polen	10,0	12,5
Portugal	13,2	16,5
Slovenië	10,6	14,5
Slowakije	10,3	11,4
Spanje	13,4	17,1
Tsjechië	12,5	13,8
Verenigd Koninkrijk	15,7	15,6 ²⁾
Zweden	17,8	17,2
Europese Unie (25)	14,5	16,0 ²⁾

¹⁾ 1991 ²⁾ 2001

bevolking

ES	83,1
FR	82,9
IT	82,9
SE	82,1
AT	81,6
FI	81,5
LU	81,3
EU(25)	81,2
CY	81,0
DE	80,7
EL	80,7
NL	80,6
MT	80,5
PT	80,4
UK	80,4
BE	80,1
SI	79,6
DK	79,2
IE	78,5
CZ	78,5
PL	78,4
SK	77,6
LT	77,4
EE	77,0
LV	77,0
HU	76,5

Levensverwachting

Vrouwen worden in Nederland gemiddeld 80,6 jaar oud. In tien landen van de Europese Unie (25) worden vrouwen ouder. In 1990 was de levensverwachting van vrouwen in Nederland nog een van de hoogste in de EU. Mede door het rookgedrag van Nederlandse vrouwen is de levensverwachting in ons land sindsdien nauwelijks toegenomen.

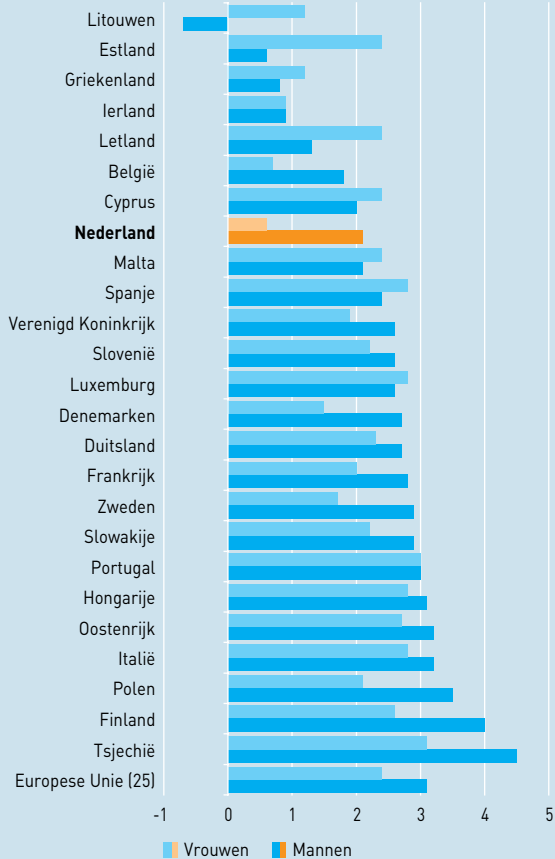
In Frankrijk, Spanje en Italië leven vrouwen het langst (83 jaar). Binnen de EU(15) ligt de levensverwachting van vrouwen alleen in Ierland en Denemarken beneden de 80 jaar. In de nieuwe lidstaten is een levensverwachting voor vrouwen van minder dan 80 jaar eerder regel dan uitzondering.

De Nederlandse man heeft een levensverwachting van 75,9 jaar. Alleen in Italië en Zweden worden mannen ouder. In Estland, Letland en Litouwen worden mannen gemiddeld minder dan 66 jaar. Nederlandse mannen worden gemiddeld bijna 5 jaar minder oud dan vrouwen. In 2025 zal dit verschil naar verwachting nog maar 3 jaar zijn.

Het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen ligt bij de EU(15)-landen rond de 6 jaar. Bij een aantal nieuwe lidstaten is dit beeld drastisch anders. Zo is het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen in Estland maar liefst 12 jaar.

Levensverwachting vrouwen blijft achter

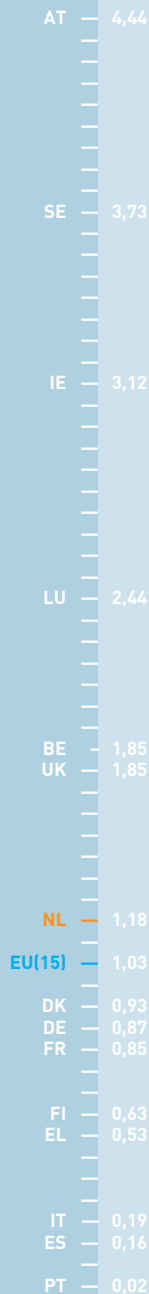
LEVENSVRWACHTING, MUTATIE 1990-2002 (jaren)

LEVENSVRWACHTING (jaren)

	Mannen	Vrouwen
België	74,5	80,1
Cyprus	76,1	81,0
Denemarken	74,7	79,2
Duitsland	74,7	80,7
Estland	65,2	77,0
Finland	74,9	81,5
Frankrijk	75,6	82,9
Griekenland	75,4	80,7
Hongarije	68,2	76,5
Ierland	73,0	78,5
Italië	76,8	82,9
Letland	65,5	77,0
Litouwen	65,9	77,4
Luxemburg	74,9	81,3
Malta	75,8	80,5
Nederland	75,9	80,6
Oostenrijk	75,6	81,6
Polen	70,2	78,4
Portugal	73,4	80,4
Slovenië	72,1	79,6
Slowakije	69,5	77,6
Spanje	75,7	83,1
Tsjechië	72,1	78,5
Verenigd Koninkrijk	75,5	80,4
Zweden	77,7	82,1
Europese Unie (25)	74,9	81,2

bevolking

Asielaanvragen

In Nederland is het aantal asielaanvragen de laatste jaren sterk afgenomen, van 44 duizend in 2000 tot 19 duizend in 2002. In de Europese Unie (15) als geheel is het min of meer gestabiliseerd. In 2002 zijn in de EU(15) 380 duizend asielaanvragen ingediend. Het Verenigd Koninkrijk en Duitsland ontvingen de meeste asielaanvragers (respectievelijk 111 en 71 duizend).

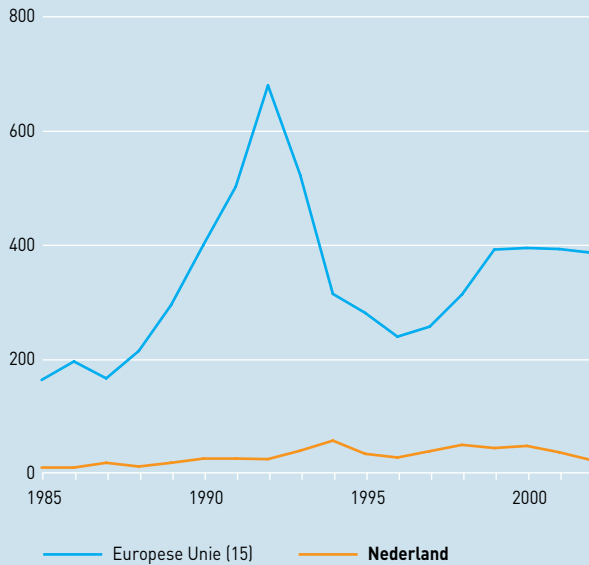
In het begin van de jaren negentig was het aantal asielzoekers in de Unie veel hoger. De piek werd in 1992 bereikt, met een totaal van bijna 700 duizend asielzoekers. Alleen al in Duitsland kwamen in dat jaar 438 duizend asielzoekers aan. Dat is meer dan het huidige aantal

asielzoekers in de gehele EU(15). De sterke toename in het begin van de jaren negentig hing samen met de val van de Muur in 1989 en met de oorlog in het voormalige Joegoslavië. In 2002 kwamen verhoudingsgewijs veel asielzoekers uit Irak, Turkije en het voormalige Joegoslavië. Nederland kreeg in dat jaar veel asielzoekers uit Angola, Sierra Leone en Afghanistan.

Nederland ontving in 2002 per duizend inwoners ruim 1 asielzoeker, dat is iets boven het Europese gemiddelde. In Oostenrijk en Zweden lag dat rond de 4 per duizend, in Portugal, Italië en Spanje op minder dan 0,2 per duizend.

Afname asielaanvragen

ASIELAANVRAGEN (x 1 000)

ASIELZOEKERS NAAR HERKOMSTLAND, 2002 (% van het totaal)

	Europese Unie (15)	Nederland
Afghanistan	5,0	5,8
Algerije	2,1	1,1
Angola	1,7	10,1
China	2,6	2,9
Congo (Zaire)	3,1	2,8
India	2,3	0,9
Irak	11,1	5,5
Iran	2,4	3,6
Joegoslavië (voormalig) ¹¹	9,2	4,6
Nigeria	2,9	3,0
Roemenië	1,4	0,3
Sierra Leone	1,2	8,6
Soedan	0,7	2,7
Somalië	2,6	2,9
Sovjet-Unie (voormalig) ²¹	9,2	10,2
Sri Lanka	2,0	1,6
Turkije	6,8	3,4
Overig	33,8	30,0
Totaal	100	100

¹¹ Totaal van de voormalige Joegoslavische republieken

²¹ Totaal van de voormalige Sovjet-republieken

bevolking

LU — 189

IE — 125

DK — 113

NL — 111

AT — 111

UK — 107

BE — 107

FR — 105

SE — 105

LU — 46,0

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

FR — 30,5

DE — 30,4

—

—

—

BE — 27,9

UK — 27,8

EU(25) — 26,9

IT — 26,8

NL — 26,5

—

DK — 24,1

SE — 24,1

AT — 23,6

—

IE — 21,6

FI — 21,5

CY — 21,2

EL — 21,2

SK — 21,2

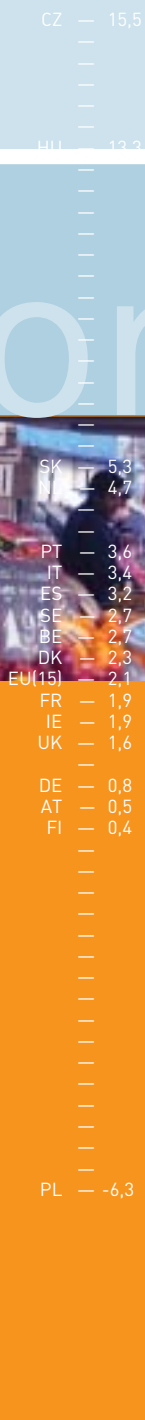
HU — 20,7

SI — 20,0

ES — 19,9

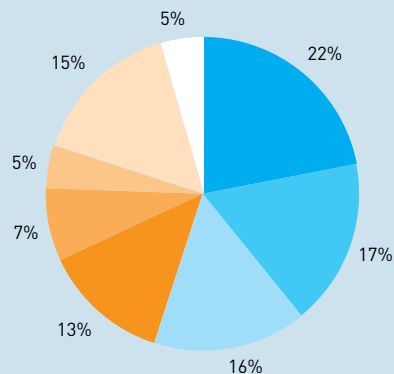
MT — 19,0

economie

VERDELING EU(25)-BBP, 2002

Totaal EU(25): 9 607 mld euro

ECONOMISCHE GROEI (%)

	1990-2002	2003
	Gemiddeld per jaar	Eerste half jaar
België	1,9	1,3
Cyprus	4,0	1,6
Denemarken	2,2	0,2
Duitsland	1,4 ¹⁾	-0,2
Estland	4,4 ²⁾	4,3
Finland	1,8	1,4
Frankrijk	1,8	0,2
Griekenland	2,6	.
Hongarije	2,6 ¹⁾	2,5
Ierland	7,1	1,4
Italië	1,5	0,5
Letland	-2,6	7,5
Litouwen	-1,5	8,0
Luxemburg	4,8	.
Malta	4,0 ¹⁾	-0,6
Nederland	2,5	-0,7
Oostenrijk	2,2	0,6
Polen	3,1	3,0
Portugal	2,5	.
Slovenië	2,0	2,2
Slowakije	4,4 ³⁾	4,0
Spanje	2,6	2,3
Tsjechië	0,5	2,3
Verenigd Koninkrijk	2,3	2,4
Zweden	1,9	1,2
Europese Unie	2,5 ²⁾	1,0 ⁴⁾

¹⁾ 1991-2002 ²⁾ 1993-2002 ³⁾ 1992-2002 ⁴⁾ Excl. Griekenland, Luxemburg en Portugal

economie

LU	46,0
FR	30,5
DE	30,4
BE	27,9
UK	27,8
EU(25)	26,9
IT	26,8
NL	26,5
DK	24,1
SE	24,1
AT	23,6
IE	21,6
FI	21,5
CY	21,2
EL	21,2
SK	21,2
HU	20,7
SI	20,0
ES	19,9
MT	19,0
PT	18,6
CZ	16,6
PL	16,0
EE	15,8
LV	15,7
LT	10,5

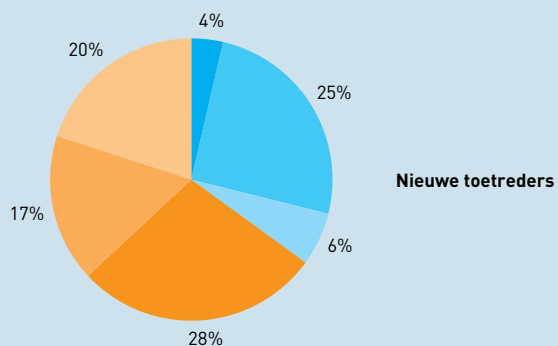
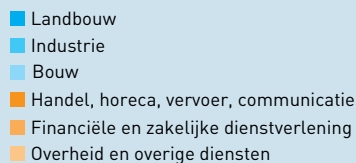
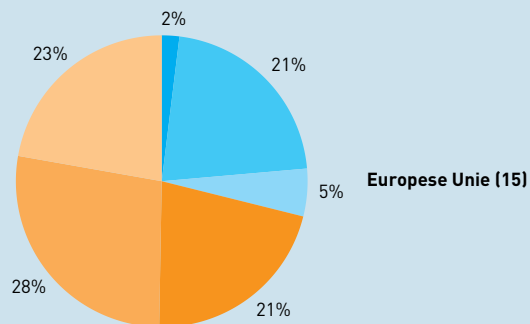

Productiestructuur

Een maat voor de 'verdienstelijking' van een economie is het aandeel van de financiële en zakelijke dienstverlening. Hieronder vallen onder meer banken, verzekeraars en uitzendbureaus. Binnen de Europese Unie (25) staat Nederland wat dit betreft met 26,5 procent op een zevende plaats. Luxemburg staat bovenaan. Dit heeft te maken met het feit dat veel banken zich daar hebben gevestigd. De financiële en zakelijke dienstverlening is in de West-Europese landen uitgegroeid tot de grootste sector. Dit is ten koste gegaan van het aandeel van de industrie. Ook het aandeel van de landbouw is gedaald en ligt nu op 2,1 procent in de EU(25). Het aandeel

van de landbouw in de Nederlandse economie ligt daar 0,4 procentpunt boven. Nederland is een netto-exporteur van voedings- en landbouwproducten. Ook bij de nieuwe toetreders is de landbouw de kleinste sector, al is het aandeel over het algemeen groter dan in de meeste EU(15)-landen. Bij de nieuwe toetreders is de industrie veelal de grootste sector, al groeit ook hier het belang van de financiële en zakelijke dienstverlening. In het algemeen zijn de verschillen in productiestructuur tussen de nieuwe toetreders en EU(15)-landen de afgelopen tien jaar duidelijk kleiner geworden.

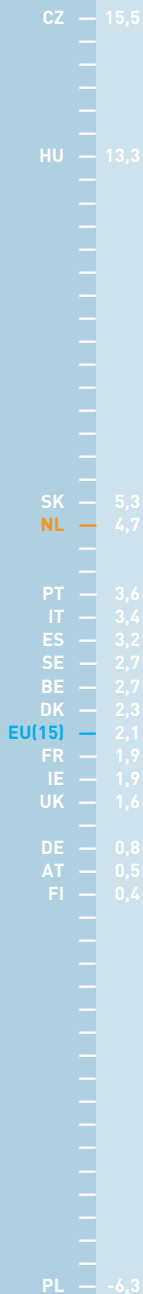
PRODUCTIESTRUCTUUR, 2002

LANDBOUW [% van het BBP]

	1995	2002
België	1,6	1,2
Cyprus	5,3	4,1
Denemarken	3,6	2,4
Duitsland	1,3	1,1
Estland	8,7	5,4
Finland	4,5	3,5
Frankrijk	3,2	2,6
Griekenland	9,9	7,0
Hongarije	6,8	3,7
Ierland	7,5	3,3
Italië	3,2	2,6
Letland	9,9	4,7
Litouwen	11,8	7,1
Luxemburg	1,0	0,6
Malta	2,9	2,8
Nederland	3,5	2,5
Oostenrijk	2,5	2,3
Polen	6,9	3,2
Portugal	5,2	3,5
Slovenië	4,5	3,0
Slowakije	5,9	4,4
Spanje	4,4	3,2
Tsjechië	4,7	3,2
Verenigd Koninkrijk	1,8	0,9
Zweden	2,7	1,8
Europese Unie (25)	2,8	2,1

economie

Concurrentiepositie

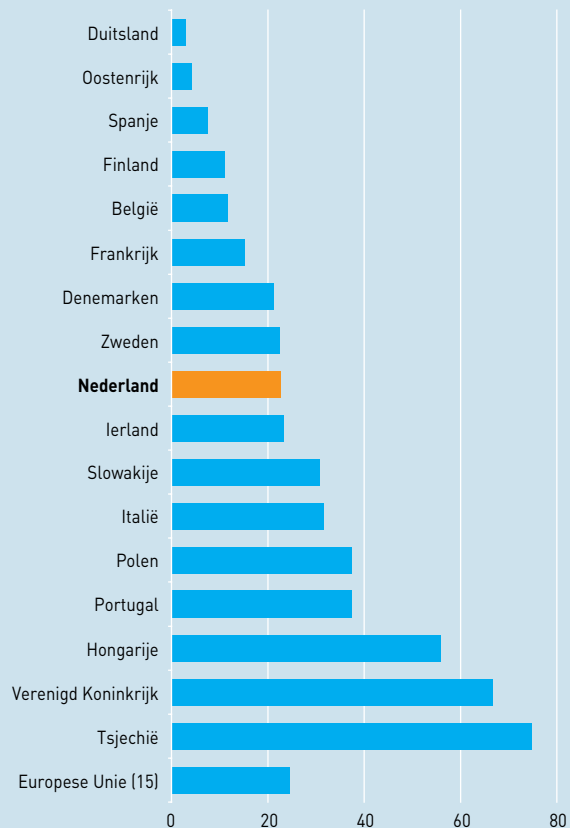
De concurrentiepositie van een land is moeilijk in één cijfer te vangen. Het concurrerend vermogen wordt namelijk bepaald door vele indicatoren, zoals de samenstelling van het exportpakket, het opleidingsniveau van de bevolking, de fysieke en fiscale infrastructuur en de arbeidskosten per eenheid product. De meest gebruikte indicator is de arbeidskosten per eenheid product. In de tweede helft van de jaren negentig was de arbeidskostenstijging in Nederland lager dan gemiddeld in de Europese Unie (15). Over 2001 en 2002 stegen door relatief hoge loonstijgingen en een lage arbeidsproductiviteitsgroei de arbeidskosten in Nederland gemiddeld sterker dan elders binnen de EU(15). Met de meeste landen buiten het eurogebied was het verschil nog groter door de

waardestijging van de euro. Door de verslechterde concurrentiepositie verloren Nederlandse exporteurs terrein op buitenlandse markten.

Een hoog kostenniveau kan goederenproducenten doen besluiten de productie te verplaatsen naar landen met lagere lonen, zoals voormalige Oostbloklanden. De toetreding van deze landen tot de EU vergemakkelijkt deze stap. Tsjechië, Polen en Hongarije kenden in de tweede helft van de jaren negentig een verslechtering van hun concurrentiepositie. In 2002 lag de stijging van de arbeidskosten in Tsjechië en Hongarije zelfs ver boven het EU(15)-gemiddelde. Niettemin ligt het niveau van de arbeidskosten per eenheid product bij de nieuwe toetreders nog steeds relatief laag.

Sterk stijgende arbeidskosten per eenheid product

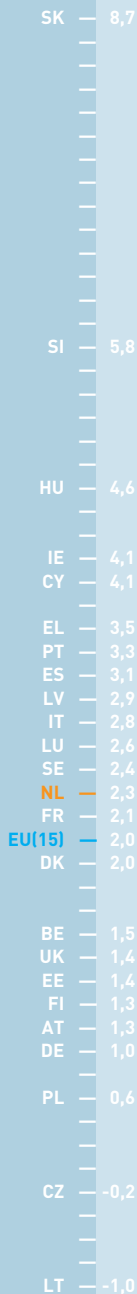
ARBEIDSKOSTEN PER EENHEID PRODUCT, INCL. VALUTA-
KOERSVERANDERINGEN; MUTATIE 1995-2002 (%)

ARBEIDSKOSTEN PER EENHEID PRODUCT,
INCL. VALUTAKOERSVERANDERINGEN (%-mutaties)

	1996-2000 Gemiddeld per jaar	2001	2002
België	0,9	3,9	2,7
Denemarken	2,9	2,7	2,3
Duitsland	0,1	1,7	0,8
Finland	0,8	6,3	0,4
Frankrijk	1,9	3,1	1,9
Hongarije	4,2	12,2	13,3
Ierland	3,0	4,6	1,9
Italië	4,6	1,7	3,4
Nederland	2,1	5,7	4,7
Oostenrijk	0,3	2,1	0,5
Polen	7,2	3,4	-6,3
Portugal	4,6	6,0	3,6
Spanje	3,7	4,2	3,2
Tsjechië	6,7	9,6	15,5
Verenigd Koninkrijk	10,1	1,4	1,6
Zweden	4,4	-3,9	2,7
Europese Unie (15)	3,6	2,4	2,1

economie

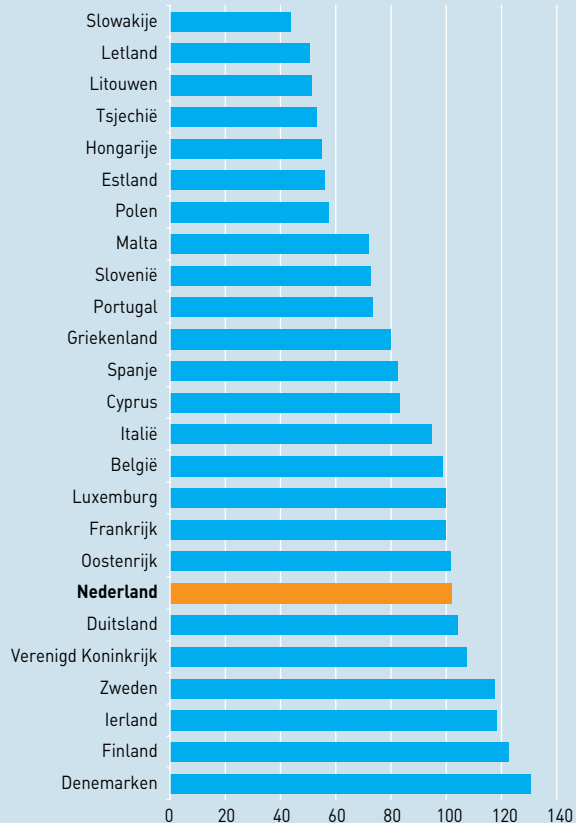

Prijzen

De inflatie in Nederland lag in 2003 net boven die van de Europese Unie (15) als geheel. In 2003 stegen vooral de prijzen van alcoholhoudende dranken en energie in Nederland meer dan in de meeste andere Europese landen. In de voorafgaande jaren lag de Nederlandse inflatie ruim boven het EU-gemiddelde. In 2001 was de Nederlandse inflatie met 5,1 procent zelfs de hoogste door onder meer de verhoging van de BTW en de ecotaks. In de ons omringende EU-landen Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en België werd een aanmerkelijk lagere inflatie gemeten. In de periode 1996-2002 lag de inflatie

in vrijwel alle toetredende landen ruim boven het EU-gemiddelde. In 2003 is de inflatie in veel nieuwe lidstaten aanzienlijk lager uitgekomen, al is die van Hongarije, Polen en Slovenië nog steeds hoger dan die van Ierland, het land met de hoogste prijsstijging in de EU(15). Niet alleen de prijsstijgingen liggen in Nederland boven het EU(15)-gemiddelde, maar ook het prijsniveau. Binnen de EU(15) zijn de noordelijke lidstaten het duurst, terwijl Portugal, Griekenland en Spanje het goedkoopst zijn. Op Cyprus na ligt het prijsniveau in alle nieuwe lidstaten hier onder.

RELATIEF PRIJSNIVEAU, 2002 (EU15=100)

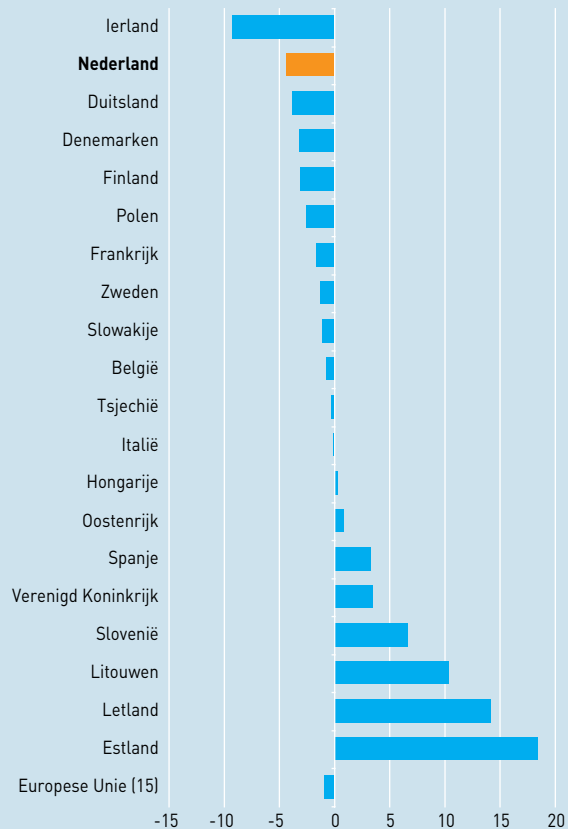
INFLATIE, GEHARMONISEERDE CONSUMENTENPRIJSINDEX
- HICP (%)

	1996-2001 Gemiddeld per jaar	2002	2003 jan. t/m nov.
België	1,7	1,6	1,5
Cyprus	2,7	2,8	4,1
Denemarken	2,1	2,4	2,0
Duitsland	1,2	1,3	1,0
Estland	8,4	3,6	1,4
Finland	1,8	2,0	1,3
Frankrijk	1,4	1,9	2,1
Griekenland	4,4	3,9	3,5
Hongarije	14,2	5,2	4,6
Ierland	2,9	4,7	4,1
Italië	2,4	2,6	2,8
Letland	3,9	2,0	2,9
Litouwen	6,9	0,4	-1,0
Luxemburg	1,8	2,1	2,6
Malta ¹⁾	2,4	2,1	.
Nederland	2,4	3,9	2,3
Oostenrijk	1,4	1,7	1,3
Polen	9,9	1,9	0,6
Portugal	2,7	3,7	3,3
Slovenië	8,3	7,5	5,8
Slowakije	8,0	3,3	8,7
Spanje	2,6	3,6	3,1
Tsjechië	6,2	1,4	-0,2
Verenigd Koninkrijk	1,5	1,3	1,4
Zweden	1,4	2,0	2,4
Europese Unie (15)	1,8	2,1	2,0

¹⁾ Detailhandelsprijzen

Investeringsquote op Europees gemiddelde

INVESTERINGEN, EERSTE HELFT 2003 (%-volumemutaties)

INVESTERINGEN IN VASTE ACTIVA (BRUTO), NEDERLAND

	1990-2000 gemiddeld per jaar		2002 mld euro
	% volumemutaties		
Woningen	2,6	- 3,7	26,4
Bedrijfsgebouwen	1,0	- 5,6	16,0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	3,9	- 0,8	11,5
Vervoermiddelen	3,4	- 8,8	9,2
Machines en installaties	1,8	0,7	15,1
Computers en overige vaste activa	6,1	- 6,4	17,0
Verkoop van gebruikte vaste activa	3,7	11,7	-3,1
Totaal	3,0	-4,5	92,2

economie

CY	69,3
EL	67,2
PL	66,4
UK	66,4
MT	64,4
LT	63,4
LV	62,7
PT	60,4
IT	60,2
DE	58,6
EU(25)	58,4
ES	58,2
EE	57,3
SK	57,3
AT	56,8
BE	55,4
FR	54,8
SI	54,6
HU	53,8
CZ	52,2
FI	50,9
NL	49,9
SE	48,9
DK	47,9
IE	45,1
LU	42,8

Consumptie

De consumptie van huishoudens in Nederland beslaat ongeveer de helft van het bruto binnenlands product (BBP). De consumptiequote ligt daarmee ruim onder het gemiddelde van de Europese Unie (25). Relatief het hoogst is de huishoudensconsumptie in Cyprus, Griekenland, Polen en het Verenigd Koninkrijk, waar het aandeel van de consumptie in het BBP tweederde of meer is.

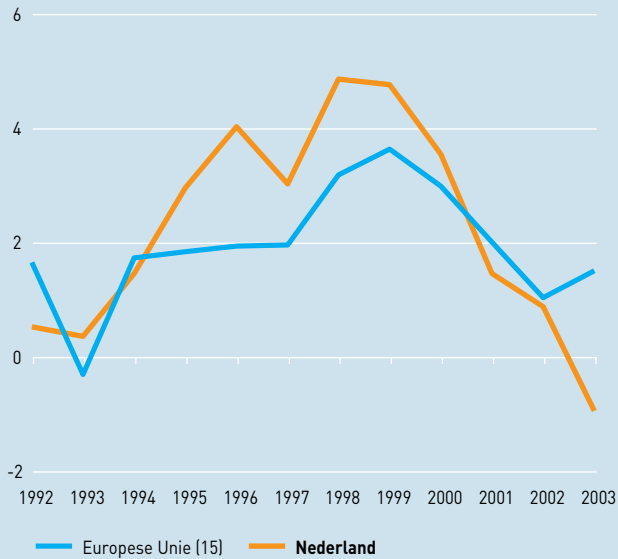
De groei van de consumptie door huishoudens laat ongeveer hetzelfde beeld zien als de BBP-groei. In de tweede helft van de jaren negentig trokken de consumptie en het BBP in Nederland sterk aan en lag de groeivoet hoger dan die in

de EU. Vanaf 2001 lag de Nederlandse consumptiegroei duidelijk lager en zakte Nederland onder het EU-gemiddelde. In 2003 was de consumptiegroei in Nederland, net als de BBP-groei, zelfs negatief.

Niet alleen door huishoudens maar ook door de overheid wordt 'geconsumeerd'. De overheidsconsumptie bestaat onder meer uit uitgaven aan zorg, onderwijs, defensie, justitie en openbaar bestuur. In Nederland maakt de overheidsconsumptie bijna een kwart van het BBP uit. Hiermee staat Nederland op een derde plaats in de EU(25). Alleen in Zweden en Denemarken ligt deze quote hoger.

Consumptie huishoudens relatief laag

CONSUMPTIE HUISHOUDENS (%-volumemutaties)

OVERHEIDSCONSUMPTIE, 2002 (% van het BBP)

België	21,4
Cyprus	17,7
Denemarken	26,3
Duitsland	19,2
Estland	19,7
Finland	21,7
Frankrijk	23,9
Griekenland	15,6
Hongarije	23,1
Ierland	15,1
Italië	18,8
Letland	19,4
Litouwen	20,1
Luxemburg	18,0
Malta	20,3
Nederland	24,5
Oostenrijk	18,6
Polen	17,9
Portugal	21,2
Slovenië	20,6
Slowakije	20,1
Spanje	17,8
Tsjechië	22,3
Verenigd Koninkrijk	20,0
Zweden	28,1
Europese Unie (25)	20,5

economie

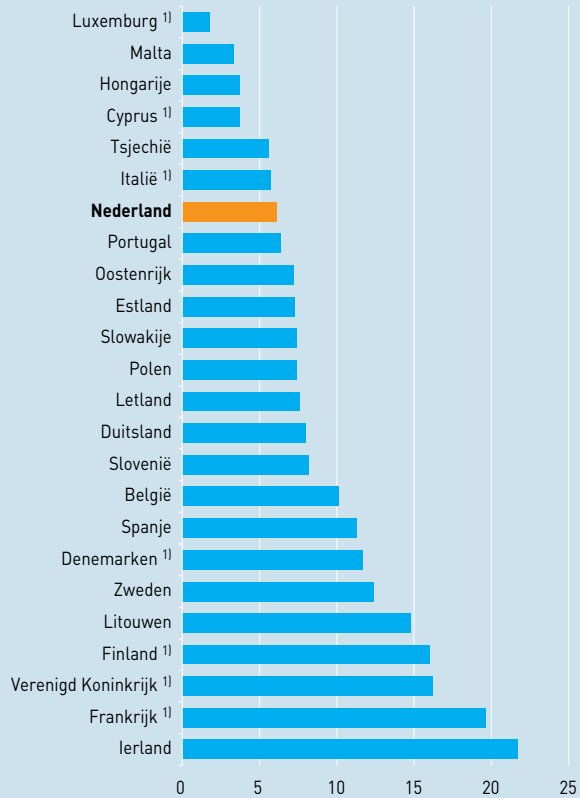
Kenniseconomie

Om het concurrentievermogen van de Europese economie op peil te houden, streven de regeringsleiders van de Europese Unie er naar dat er in 2010 minstens 3 procent van het bruto binnenlands product (BBP) wordt gespendeerd aan onderzoek en ontwikkeling (R&D). De Nederlandse R&D-uitgaven lagen daar in 2001 ruim onder. Het toepassen van nieuwe technologieën, zoals ICT, verloopt in Nederland echter voortvarend. ICT is voor de Nederlandse bedrijven een belangrijk hulpmiddel geworden om hun bedrijfsprocessen ook on line te kunnen uitvoeren. De Nederlandse bedrijven bevinden zich op dit punt dan ook in de voorhoede.

Het aantal bèta-afgestudeerden is in Nederland relatief gering. Om uit te groeien naar een beter concurrerende kenniseconomie wil de EU het aantal studenten in wiskunde, exacte vakken en technologie fors laten stijgen. Sinds 1995 is het aantal bèta-afgestudeerden in Nederland nauwelijks toegenomen. Dit in tegenstelling tot Oostenrijk, Portugal en Italië waar het aandeel bèta-afgestudeerden ook gering is. De R&D-uitgaven liggen bij de nieuwe toetreders op een laag niveau. Het aantal bèta-afgestudeerden is relatief laag in Malta, Hongarije en Cyprus, terwijl Litouwen er in verhouding veel telt.

Lage R&D-uitgaven, wel ICT-minded

AFGESTUDEERDEN BÈTA-STUDIES, 2001 (per 1 000 inwoners van 20-29 jaar)

¹⁾ 2000

E-COMMERCE, 2001 (% van het aantal bedrijven)

	Bedrijven die on line kopen	Bedrijven die on line verkopen
Denemarken	46	24
Duitsland	38	16
Finland	52	17
Griekenland	11	9
Ierland	38	21
Italië	7	4
Luxemburg	23	12
Nederland	40	36
Oostenrijk	32	21
Portugal	12	6
Spanje	7	2
Tsjechië	22	8
Verenigd Koninkrijk	21	10
Zweden	59	14

economie

BE	78,9
EE	68,8
SK	67,0
MT	62,2
CZ	61,5
IE	61,3
LU	58,5
HU	56,0
NL	54,9
SI	51,3
LT	45,4
LV	38,2
AT	35,8
SE	33,0
FI	30,3
DK	29,4
PT	29,4
DE	28,5
PL	25,8
CY	24,7
ES	22,9
FR	22,0
IT	21,5
UK	21,1
EL	17,3

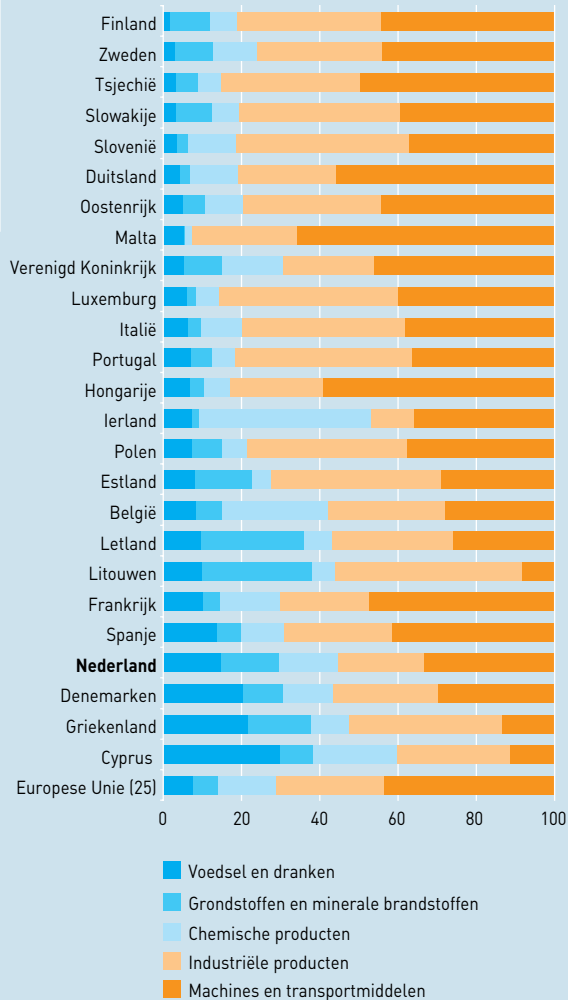

Internationale handel

Nederland is vanouds een open economie. Een van de indicatoren om de openheid van een economie te meten is de handelsintegratie, het gemiddelde van invoer en uitvoer in procenten van het bruto binnenlands product. In de Europese Unie (25) staat Nederland op de negende plaats in de ranglijst van EU-landen met de meest open economie. Wat betreft de omvang van de export is Nederland de op vier na grootste. Veel van onze ingevoerde goederen zijn afkomstig uit de Verenigde Staten en Azië en zijn bestemd voor het Europese achterland. Nederland exporteerde in 2002 dan ook 76 miljard euro meer naar de andere EU(15)-landen dan het

hieruit importeerde. Met de rest van de wereld was er daarentegen een handelstekort van 51 miljard euro. De nieuwe toetreders bevinden zich wat betreft hun exportwaarde voorsnag onderaan de EU-ladder. Zij exporteren meer naar de EU(15)-landen dan ze importeren uit de EU(15). De samenstelling van het exportpakket van de nieuwe EU-landen bestaat gemiddeld meer uit industriële producten en minder uit chemische producten dan dat van de EU(15)-landen. Na de liberalisatie van de handel van de voormalige Oostbloklanden vanaf 1990 hebben deze landen hun handelsbanden met de EU-landen aangetrokken.

SAMENSTELLING UITVOER, 2002 [%]

UITVOER NAAR LAND VAN BESTEMMING, 2002 (mld euro)

	Europese Unie (15)	Rest van de wereld	Totaal
België	164	62	226
Cyprus	0	0	0
Denemarken	40	20	60
Duitsland	355	293	648
Estland	2	1	4
Finland	26	22	48
Frankrijk	215	135	351
Griekenland	5	6	11
Hongarije	27	9	37
Ierland	61	33	93
Italië	141	124	265
Letland	1	1	2
Litouwen	3	3	6
Luxemburg	9	2	11
Malta	1	1	2
Nederland	199	59	258
Oostenrijk	51	32	83
Polen	27	12	40
Portugal	22	6	27
Slovenië	7	4	11
Slowakije	9	6	15
Spanje	88	38	126
Tsjechië	18	8	26
Verenigd Koninkrijk	174	122	296
Zweden	46	40	86

SE — 2,2
—
—
DE — 1,9
PT — 1,8
BE — 1,7
UK — 1,7
DK — 1,6
EU(15) — 1,4
FR — 1,4
LU — 1,3
—
—
IT — 0,7
NL — 0,5

ES — 0,3

PL — 18,3

SK — 17,5

LT — 13,1

ES — 11,4

LV — 10,7

EE — 10,3

EL — 9,3

DE — 9,3

FR — 9,3

FI — 9,1

EU(25) — 9,0

IT — 8,8

DK — 75,9
CY — 75,6
NL — 74,4
SE — 73,6

UK — 71,7

AT — 69,3
CY — 68,6
PT — 68,2
FI — 68,1

CZ — 65,4
DE — 65,3
IE — 65,3

LU — 63,7
SI — 63,4
FR — 63,0
U(25) — 62,9

EE — 62,0

LV — 60,4
BE — 59,9
LT — 59,9

ES — 58,4

SK — 56,8
EL — 56,7
HU — 56,6

IT — 55,5

MT — 54,5

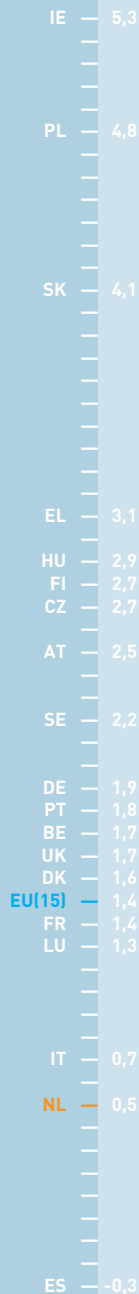
PL — 51,5

NL — 43,8

UK — 25,0

arbeid

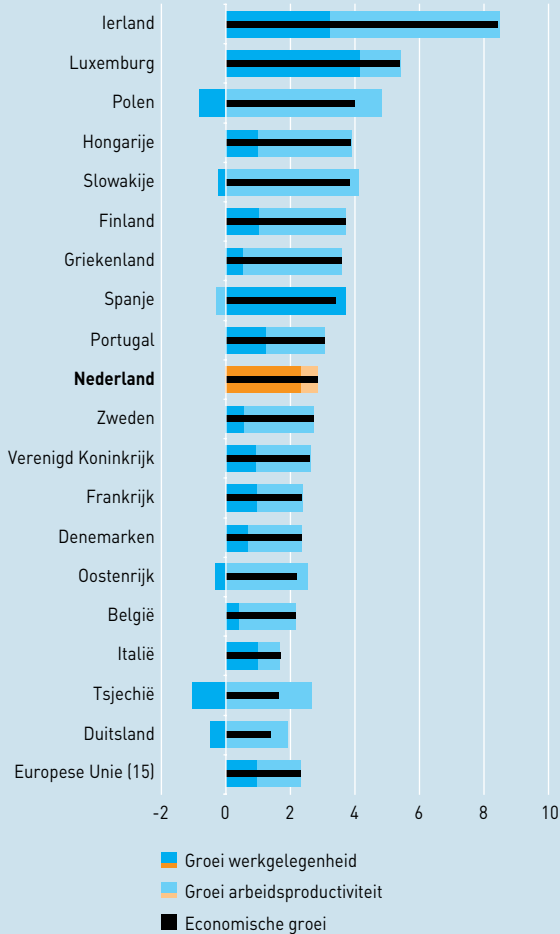

Arbeidsproductiviteit

Door de voortgaande vergrijzing in Europa zal het arbeidsaanbod onder druk komen te staan. Als de toename van het arbeidsaanbod stagneert, wordt economische groei voor een belangrijker deel afhankelijk van de arbeidsproductiviteitsgroei. De arbeidsproductiviteit wordt bij internationale vergelijkingen vaak gemeten als het bruto binnenlands product (BBP) per gewerkt uur. Het niveau in Nederland is in vergelijking met andere Europese landen nog relatief hoog. De groei van de Nederlandse arbeidsproductiviteit is echter al enkele jaren erg laag. De relatief hoge economische groei in Nederland in de tweede helft van de jaren negentig werd dan ook vooral gerealiseerd door een hoge werk-

gelegenheidsgroei. Nederland had in de periode 1995-2002 een gemiddelde arbeidsproductiviteitsgroei van 0,5 procent per jaar. Alleen Spanje deed het in deze periode slechter. Door de aanhoudend lage groei van de arbeidsproductiviteit komt de positie van ons land binnen de Europese Unie onder druk te staan. Zo ligt de arbeidsproductiviteit in België inmiddels hoger en is het niveauverschil met Ierland nog slechts gering. Dat land behoort samen met Polen en Slowakije tot de snelste groeiers in Europa. Bij de nieuwe toetreders Hongarije, Polen, Slowakije en Tsjechië ligt de arbeidsproductiviteit vooralsnog veel lager dan in de EU(15)-landen.

OPBOUW ECONOMISCHE GROEI UIT WERKGELEGENHEIDS- EN ARBEIDSPRODUCTIVITEITSGROEI, GEMIDDELD 1995-2002 (%)

ARBEIDSPRODUCTIVITEIT, BBP PER GEWERKT UUR (EU15=100)

	1995	2002
België	118	121
Denemarken	105	107
Duitsland	100	104
Finland	90	98
Frankrijk	123	123
Griekenland	57	64
Hongarije	37	41
Ierland	87	113
Italië	106	101
Luxemburg	124	123
Nederland	121	114
Oostenrijk	96	104
Polen	29	36
Portugal	57	59
Slowakije	36	43
Spanje	88	78
Tsjechië	34	37
Verenigd Koninkrijk	94	96
Zweden	93	98

PL	19,3
SK	17,5
LT	13,1
ES	11,4
LV	10,7
EE	10,3
EL	9,3
DE	9,3
FR	9,3
FI	9,1
EU(25)	9,0
IT	8,8
BE	7,9
CZ	7,6
MT	7,5
SI	6,5
PT	6,3
HU	5,8
SE	5,4
DK	5,4
UK	5,0
IE	4,6
CY	4,4
AT	4,3
NL	3,6
LU	3,5

Werkloosheid

In de eerste helft van 2003 had Nederland binnen de Europese Unie bijna de laagste werkloosheid met 3,6 procent. Alleen in Luxemburg was het percentage nog net iets lager.

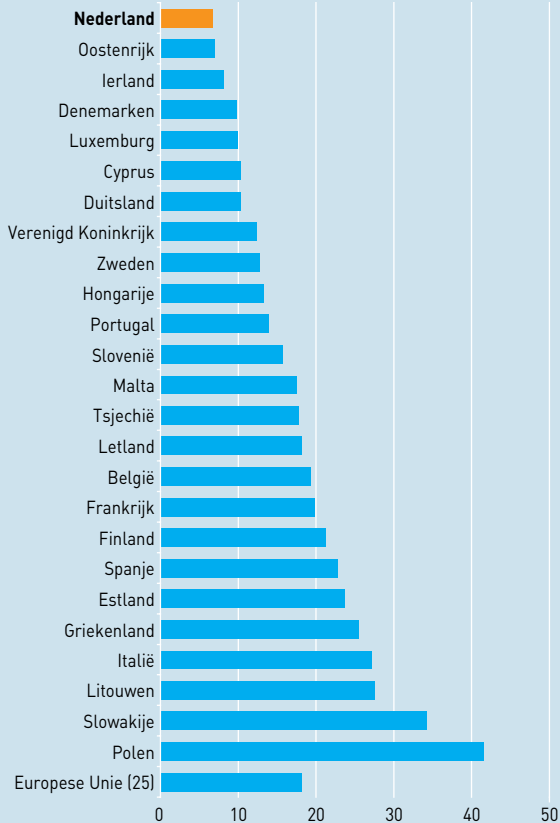
De werkloosheid in Nederland lag in de eerste helft van 2003 0,9 procentpunt hoger dan in 2002. Daarmee was de werkloosheidstoename veel groter dan gemiddeld in Europa. Bij de nieuwe toetreders lag de werkloosheid in het eerste halfjaar van 2003 gemiddeld hoger dan in de EU(15)-landen. Grote uitschieter was Polen met een percentage van bijna 20 procent. Bij de jeugd van 15-24 jaar was de werkloosheid in ons land met 6,8 procent in de eerste helft van 2003

het laagst van alle EU-landen. Het gemiddelde in de EU(25) lag bijna drie keer zo hoog. Ook hier valt Polen negatief op met een jeugdwerkloosheid van bijna 42 procent.

Onder vrouwen is de werkloosheid in de meeste landen hoger dan onder mannen. In ons land was 3,7 procent van de vrouwelijke beroepsbevolking werkloos in de eerste helft van 2003 tegen 3,5 procent van de mannelijke. Vooral in Zuid-Europese landen is de werkloosheid onder vrouwen aanzienlijk hoger dan onder mannen. Bij de meeste nieuwe toetreders is het verschil in werkloosheid tussen mannen en vrouwen relatief klein.

JEUGDWERKLOOSHEID, EERSTE HALFJAAR 2003

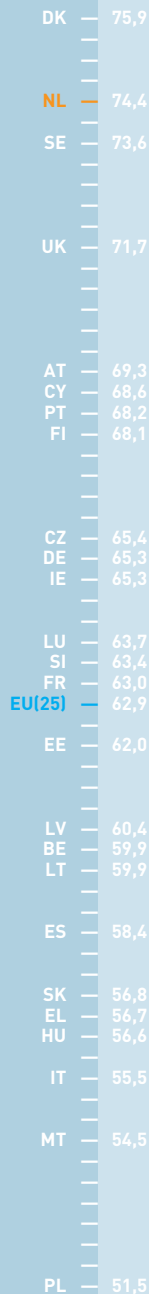
(% van de beroepsbevolking)

WERKLOOSHEID, EERSTE HALFJAAR 2003

(% van de beroepsbevolking)

	Mannen	Vrouwen
België	7,2	8,8
Cyprus	3,8	5,0
Denemarken	5,1	5,7
Duitsland	9,5	8,9
Estland	10,4	10,0
Finland	9,4	8,9
Frankrijk	8,2	10,5
Griekenland	6,1	14,1
Hongarije	6,1	5,4
Ierland	4,8	4,1
Italië	6,9	11,8
Letland	10,5	10,8
Litouwen	12,7	13,6
Luxemburg	2,6	4,8
Malta	6,4	10,1
Nederland	3,5	3,7
Oostenrijk	4,2	4,5
Polen	18,7	20,1
Portugal	5,4	7,3
Slovenië	6,1	7,1
Slowakije	17,3	17,8
Spanje	8,2	16,1
Tsjechië	5,9	9,7
Verenigd Koninkrijk	5,5	4,4
Zweden	5,7	5,0
Europese Unie (25)	8,2	10,0

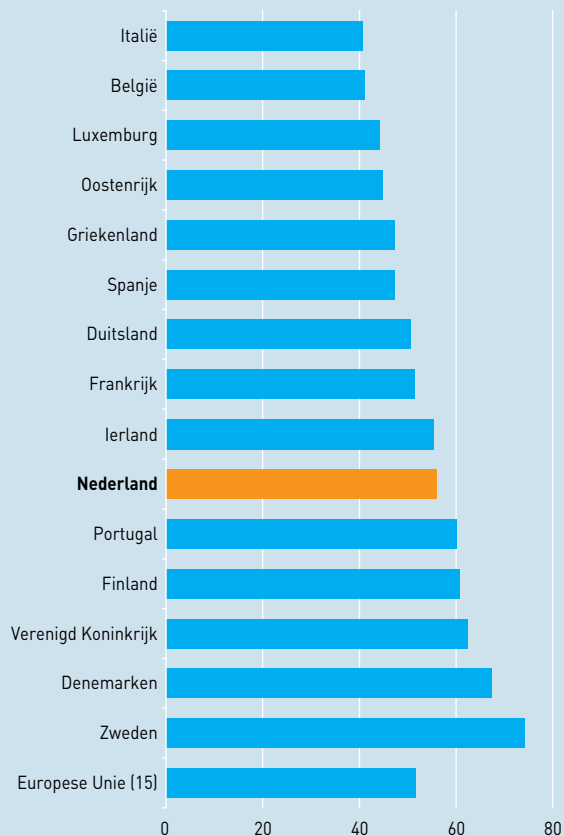
Arbeidsparticipatie

In 2002 had bijna driekwart van de Nederlandse bevolking van 15 tot 64 jaar een betaalde baan. Alleen in Denemarken was de arbeidsparticipatie hoger. Het laagst was de deelname in Polen. Hier had maar iets meer dan de helft van de bevolking van 15 tot 64 jaar een betaalde baan. Gemiddeld was de arbeidsparticipatie in de Europese Unie (25) bijna 63 procent.

Net als in de andere landen van de EU(25) is de arbeidsparticipatie van vrouwen in Nederland lager dan die van mannen. Dit verschil lag met 16 procentpunt op het gemiddelde in de EU(25). In de Scandinavische en Baltische landen zijn de verschillen het kleinst en in

Griekenland, Italië en Spanje het grootst. Iets meer dan de helft van de 50-64-jarigen in de EU(15)-lidstaten werkt. Nederland zat in 2002 met 56 procent net boven dit gemiddelde. In Zweden werkte bijna driekwart van de 50-64-jarigen nog, in Italië en België slechts 41 procent. In 2001 was de gemiddelde leeftijd waarop Nederlanders het arbeidsproces verlaten bijna 61 jaar. Dat ligt iets boven het gemiddelde van de EU(15)-lidstaten van ongeveer 60. Ieren werken het langst door, namelijk tot 63 jaar. In Luxemburg daarentegen stoppen ze voor hun 57e jaar. In alle landen van de EU(15) stoppen vrouwen eerder met werken dan mannen.

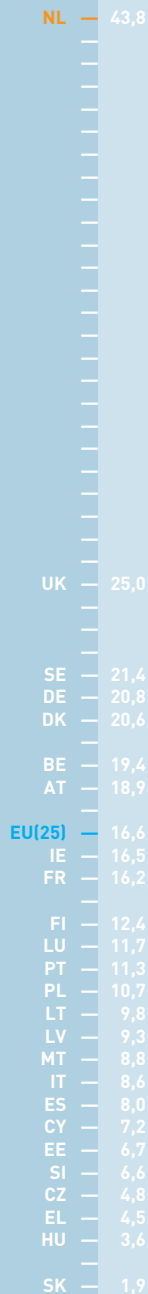
ARBEIDSPARTICIPATIE VAN 50-64 JARIGEN, 2002 [%]

ARBEIDSPARTICIPATIE, 2002 [% van de bevolking van 15 tot 64 jaar]

	Mannen	Vrouwen
België	68,3	51,4
Cyprus	78,9	59,1
Denemarken	80,0	71,7
Duitsland	71,7	58,8
Estland	66,5	57,9
Finland	70,0	66,2
Frankrijk	69,5	56,7
Griekenland	71,4	42,5
Hongarije	63,5	50,0
Ierland	75,2	55,4
Italië	69,1	42,0
Letland	64,3	56,8
Litouwen	62,7	57,2
Luxemburg	75,6	51,6
Malta	75,3	33,6
Nederland	82,4	66,2
Oostenrijk	75,7	63,1
Polen	56,9	46,2
Portugal	75,9	60,8
Slovenië	68,2	58,6
Slowakije	62,4	51,4
Spanje	72,6	44,1
Tsjechië	73,9	57,0
Verenigd Koninkrijk	78,0	65,3
Zweden	74,9	72,2
Europese Unie (25)	71,0	54,7

arbeid

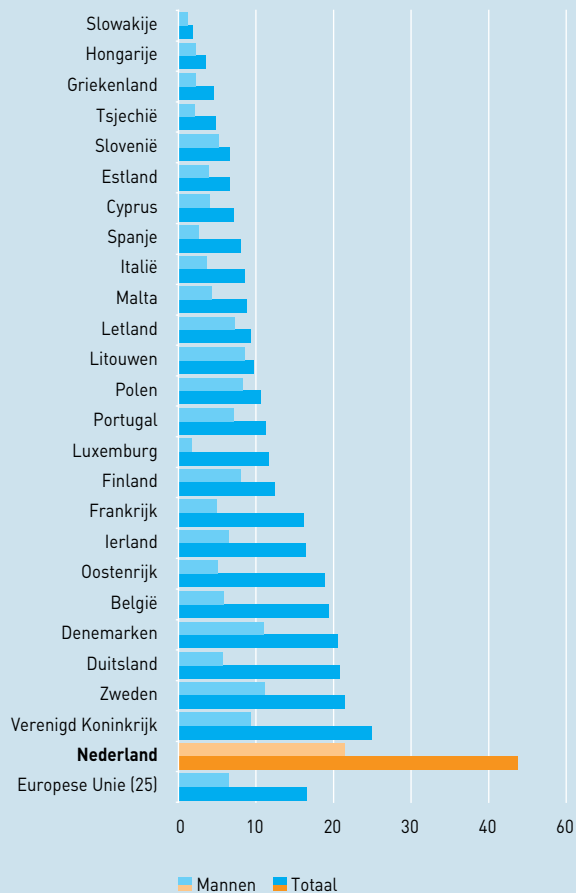
Deeltijdwerk

Nederlanders zijn al jaren kampioen deeltijdwerken. In 2002 had ruim vier op de tien werkende Nederlanders een deeltijdbaan. De andere landen van de Europese Unie blijven daar ver bij achter. Op de tweede plaats volgde het Verenigd Koninkrijk met een kwart deeltijdwerkers. Bij de nieuwe toetreders is deeltijdwerken veel minder in zwang dan bij de meeste EU(15)-landen. In Slowakije bijvoorbeeld werkte in 2002 maar 2 procent van de werkzame beroepsbevolking in deeltijd. Gemiddeld had in de EU(25) bijna 17 procent van de werkers een deeltijdbaan. De Europese

deeltijders werkten gemiddeld 20 uur per week en de voltijders 40 uur.

In alle landen van de Europese Unie is deeltijdwerk vooral een vrouwenaangelegenheid. Gemiddeld werkte bijna 30 procent van de vrouwen in de EU in 2002 in deeltijd. Onder mannen was dat maar 6,5 procent. In Nederland werkte een op de vijf mannen in deeltijd. Ook dit is erg hoog in vergelijking met de andere Europese landen. In Luxemburg bijvoorbeeld werkte minder dan 2 procent van de mannen in deeltijd, terwijl daar wel ruim een kwart van de vrouwen een deeltijdbaan had.

DEELTIJDWERKERS, 2002 [% van het aantal werknemers]

DEELTIJDWERKERS, 2002 [% van het aantal werknemers]

	Mannen	Vrouwen
België	5,9	37,7
Cyprus	4,0	11,3
Denemarken	11,0	31,4
Duitsland	5,8	39,5
Estland	3,9	9,6
Finland	8,0	17,1
Frankrijk	5,0	29,7
Griekenland	2,3	8,1
Hongarije	2,3	5,1
Ierland	6,5	30,5
Italië	3,7	16,7
Letland	7,3	11,2
Litouwen	8,6	11,0
Luxemburg	1,8	26,4
Malta	4,3	18,9
Nederland	21,5	72,8
Oostenrijk	5,1	35,7
Polen	8,3	13,4
Portugal	7,1	16,4
Slovenië	5,2	8,3
Slowakije	1,2	2,7
Spanje	2,6	17,0
Tsjechië	2,1	8,3
Verenigd Koninkrijk	9,4	44,0
Zweden	11,2	32,9
Europese Unie (25)	6,5	29,8

FI

— 2,4

EE — 1,3

DK — 0,9

BE — 0,2

SE — 0,2

ES — 0,0

LU — 0,6

IE — 0,9

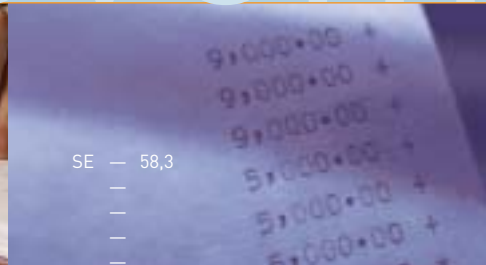
AT — -1,0

EL — -1,7

IT — -2,6

LT — -2,6

overh

SE — 58,3

DK — 55,3

FR — 54,0

HU — 52,2

AT — 51,9

SK — 50,6

BE — 50,2

FI — 49,2

DE — 48,6

EU(15) — 47,7

IT — 47,7

NL — 47,3

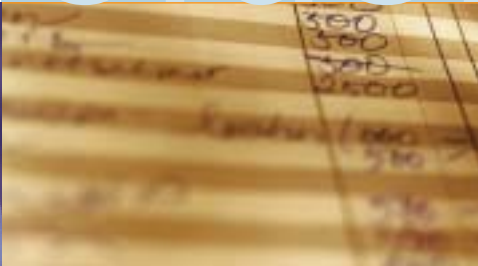
EL — 46,3

LU — 46,1

PT — 46,1

NL — -2,6
SI — -2,6
EU(15) — -2,7
UK — -2,8
PT — -2,7
LV — -3,0
CY — -3,5
CZ — -3,9
PL — -4,1
DE — -4,2
FR — -4,2

eidsfinanciën

MT — -6,2

SK — -7,2

HU — -9,2

CZ — 45,3

PL — 43,2

UK — 40,9

ES — 39,8

Overheidstekort en -schuld

In het Stabiliteits- en Groeipact hebben de landen van de Economische en Monetaire Unie (EMU) met elkaar afgesproken dat het overheidstekort niet hoger mag zijn dan 3 procent van het bruto binnenlands product (BBP). In de tweede helft van de jaren negentig liepen de tekorten overal terug. In 2000 had de Europese Unie (15) als geheel zelfs een overschot op de overheidsbegroting. Sinds het begin van deze eeuw kennen de meeste landen in de EU weer overheidstekorten. In Nederland liep het overheidstekort in 2003 op tot 2,6 procent (raming Europese Commissie herfst 2003). De tekorten in Duitsland en Frankrijk lagen in 2002 al

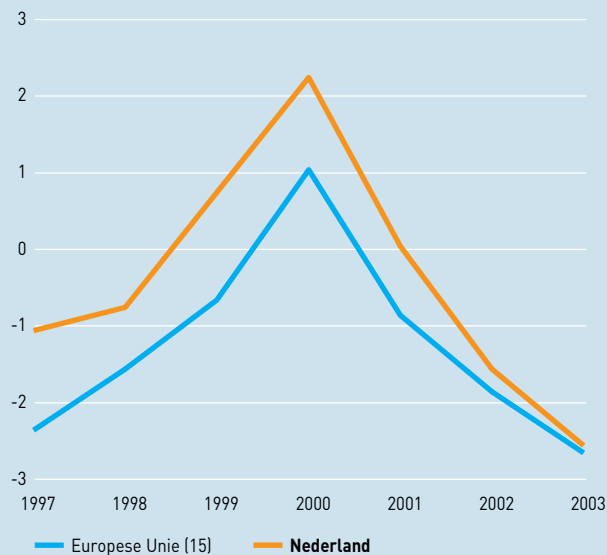
boven de grens van 3 procent van het BBP. In 2003 zijn de tekorten in beide landen verder opgelopen.

De overheidssaldi van de meeste nieuwe EU-lidstaten staan er weinig rooskleurig voor. Uitzonderingen zijn de Baltische staten. Estland realiseerde in 2002 zelfs een overschot op de begroting.

Binnen de EMU geldt als criterium dat de overheidsschuld maximaal 60 procent van het BBP mag zijn of in een bevredigend tempo moet dalen. In België, Italië en Griekenland is de overheidsschuld vooralsnog zelfs groter dan het BBP. Nederland zit met de schuldquote ruim onder het EU-gemiddelde.

Beter dan het EU-gemiddelde

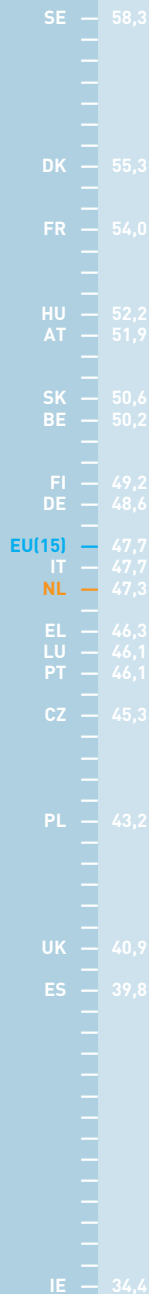
OVERHEIDSSALDO; RAMING EC HERFST 2003 (% van het BBP)

OVERHEIDSSCHULD (% van het BBP)

	1995	2002	2003	Mutatie t.o.v. 1995
België	134,0	105,8	103,5	-30,5
Cyprus	61,7	58,6	.	-3,1
Denemarken	69,3	45,5	42,9	-26,4
Duitsland	57,0	60,8	63,8	6,8
Estland	6,0	5,8	.	-0,2
Finland	57,1	42,7	44,6	-12,5
Frankrijk	54,6	59,0	62,6	8,0
Griekenland	108,7	104,7	100,6	-8,1
Hongarije	61,9	56,3	.	-5,6
Ierland	82,9	32,4	33,5	-49,4
Italië	123,2	106,7	106,4	-16,8
Letland	10,6	15,2	.	4,6
Litouwen	16,8	22,7	.	5,9
Luxemburg	5,6	5,7	4,9	-0,7
Malta	64,9	66,4	.	1,5
Nederland	77,2	52,4	54,6	-22,6
Oostenrijk	69,2	67,3	66,4	-2,8
Polen	41,6	41,8	.	0,2
Portugal	64,3	58,1	57,7	-6,6
Slovenië	25,1	28,3	.	3,2
Slowakije	28,6	42,6	.	14,0
Spanje	63,9	53,8	51,3	-12,6
Tsjechië	13,7	27,1	.	13,4
Verenigd Koninkrijk	51,8	38,5	39,6	-12,2
Zweden	73,6	52,7	51,7	-21,9
Europese Unie (15)	70,6	62,3	64,1	-6,5

overheidsfinanciën

Overheidsinkomsten en -uitgaven

In 2002 gaf de Nederlandse overheid ruim 211 miljard euro uit. Met een aandeel van ruim 47 procent in het bruto binnenlands product (BBP) lagen de overheidsuitgaven in Nederland daarmee vrijwel op het Europese gemiddelde. In Ierland is het beslag van de collectieve sector het kleinst, in Zweden het grootst. Dit was ook in 1995 het geval. In vrijwel alle landen daalde het aandeel van de overheidsuitgaven sindsdien, in de landen met de hoogste aandelen het meest. Afnemende werkloosheid en overheidstekorten en een lagere rentestand hebben in de jaren van economische voorspoed tot een lager aandeel overheidsuitgaven geleid. Het aandeel van de overheidsuitgaven

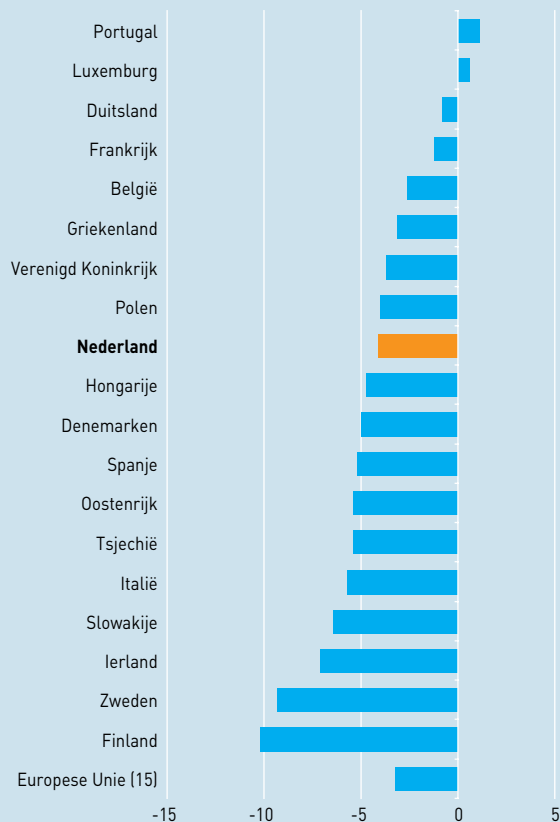
in het BBP daalde het sterkst in Finland. Het nam tussen 1995 en 2002 met ruim 10 procentpunt af.

De belastingdruk in de Europese Unie bleef eind jaren negentig nagenoeg constant. Door beleidsmaatregelen nam in deze periode wel de belastingdruk op winst en arbeid af. De belastingdruk op consumptie nam daarentegen toe, voornamelijk door BTW-verhogingen. Door het gure conjuncturele klimaat namen de belastingopbrengsten in de afgelopen twee jaar in de meeste EU-landen af. De belastingdruk bij de nieuwe toetreders is sinds 1995 sterk afgenomen en bevindt zich inmiddels onder het EU(15)-gemiddelde.

Overheidsuitgaven vrijwel op EU-gemiddelde

OVERHEIDSUITGAVEN, OESO-DEFINITIE; MUTATIE 1995-2002

(% van het BBP)

OVERHEIDSINKOMSTEN EN -UITGAVEN, NEDERLAND

	1995	2002	
	% van het BBP	mld euro	
<i>Inkomsten</i>			
Belastingen	23,4	25,0	111,1
Sociale verzekeringspremies	16,0	13,9	61,9
Overig	7,8	7,0	31,0
Totaal	47,3	45,9	204,0
<i>Uitgaven</i>			
Beloning werknemers	10,8	10,5	46,7
Intermediair verbruik	6,3	6,9	30,8
Investeringen	3,0	3,3	14,6
Uitkeringen sociale zekerheid	21,6	18,7	83,2
Rente	5,9	3,1	13,8
Overig	3,9	5,0	22,1
Totaal	51,4	47,5	211,2
Vorderingensaldo	-4,2	-1,6	-7,1

overheidsfinanciën

SE — -7,0
CZ — -15,0
LU — -16,0
SK — 23,0
PL — 26,0

ene

LU — 359

FI — 268

SE — 243

BE — 227

NL — 203

FR — 186

DE — 178

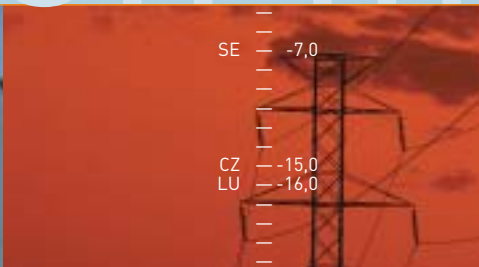
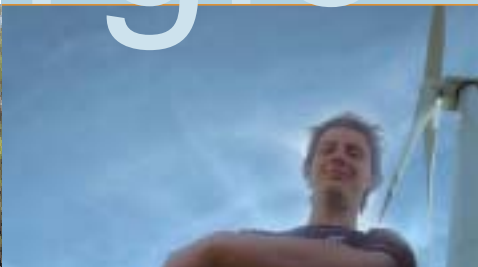
CZ — 168

UK — 163

IE — 158

energie en milieu

AT	—	23,0
DK	—	21,0
IE	—	18,0
ES	—	18,0
SI	—	16,0
SE	—	13,5
IT	—	13,5
NL	—	11,0
PT	—	9,0
EU(15)	—	6,0
FI	—	5,0
DE	—	3,0
HU	—	3,0
EL	—	1,0
UK	—	0,5
FR	—	0,0

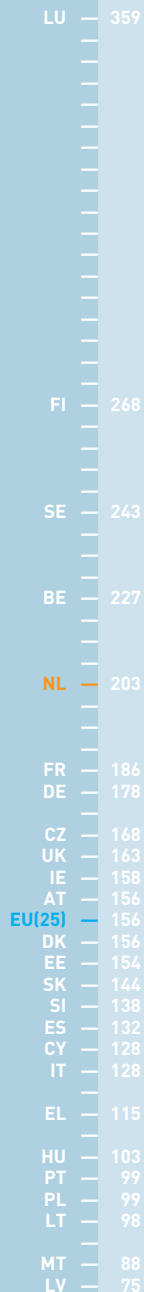
SE	—	-7,0
CZ	—	-15,0
LU	—	-16,0

SK	—	-23,0
PL	—	-26,0

LV	—	-46,0
EE	—	-47,0

LT	—	-56,0
----	---	-------

AT	—	156
EU(25)	—	156
DK	—	156
EE	—	154
SK	—	144
SI	—	138
ES	—	132
CY	—	128
IT	—	128
—	—	—
EL	—	115
—	—	—
HU	—	103
PT	—	99
PL	—	99
LT	—	98

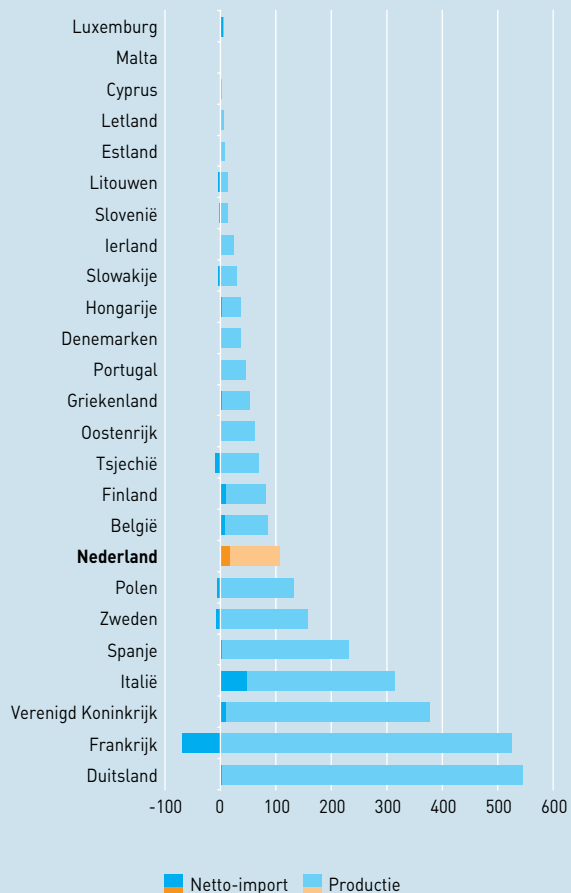
Energie

Het energieverbruik in Nederland ligt op zo'n 200 gigajoule per inwoner. Dit is ruim meer dan het gemiddelde van de Europese Unie (25). Dit komt onder meer door het iets koudere klimaat en de relatief grote omvang van de petrochemie en de tuinbouw in ons land. In de meeste nieuwe landen ligt het energieverbruik per inwoner onder het EU-gemiddelde. Het gemiddelde energieverbruik per inwoner van de EU(25) is tussen 1995 en 2001 met 6 procent gestegen. Voor Nederland bedroeg de stijging 2 procent. Daarentegen is de energie-intensiteit (uitgedrukt in megajoule per euro bruto binnenlands product) in deze periode in vrijwel alle EU-landen afgenomen.

De afname van de energie-intensiteit was in Estland en Polen het grootst.

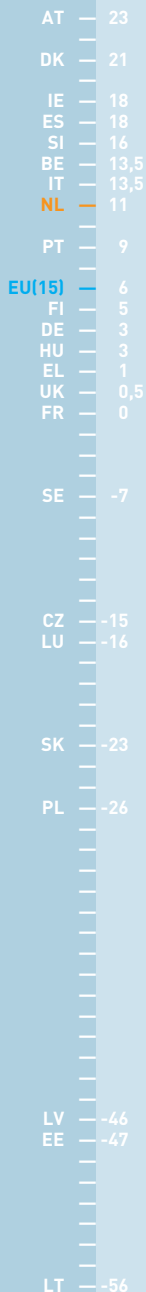
De liberalisering van de energiemarkt stimuleert het importeren van elektriciteit uit het buitenland. Nederland is na Italië de grootste netto-importeur van elektriciteit in de EU. In 2001 kwam bijna eenzesde van het Nederlandse elektriciteitsverbruik uit het buitenland. De geïmporteerde elektriciteit komt voor het grootste deel uit Frankrijk en Duitsland. Na de liberalisering van een deel van de elektriciteitsmarkt in 1998 nam de invoer van elektriciteit sterk toe, ten koste van de binnenlandse productie. In de afgelopen jaren groeide de elektriciteitsproductie in Nederland echter weer.

ELEKTRICITEITSPRODUCTIE EN -IMPORT, 2001 (TWh)

ENERGIEVERBRUIK PER EENHEID BBP

	2001	1995-2001 Gemiddeld per jaar
	megajoule	%-mutatie
België	9,2	-0,7
Cyprus	9,9	-0,1
Denemarken	4,7	-2,8
Duitsland	7,0	-1,1
Estland	33,7	-5,7
Finland	10,3	-1,7
Frankrijk	7,4	-0,8
Griekenland	9,2	-0,5
Hongarije	18,2	-3,9
Ierland	5,3	-4,3
Italië	6,1	-0,5
Letland	20,7	-3,3
Litouwen	25,8	-4,6
Luxemburg	7,2	-3,8
Malta	8,5	-2,9
Nederland	7,6	-2,3
Oostenrijk	6,0	0,0
Polen	18,5	-7,5
Portugal	8,2	0,1
Slovenië	12,7	-2,7
Slowakije	33,2	-1,8
Spanje	8,1	-0,1
Tsjechië	26,9	-1,3
Verenigd Koninkrijk	6,1	-1,9
Zweden	8,8	-2,4
Europese Unie (25)	7,8	-1,4

Milieu

Tussen 2008 en 2012 moet de Europese Unie (15) de uitstoot van broeikasgassen hebben teruggebracht naar een niveau dat 8 procent lager ligt dan in 1990. De meeste landen van de Unie hebben een reductieverplichting, sommige mogen de uitstoot nog laten groeien. Nederland hoeft de uitstoot van broeikasgassen, waarvan CO₂ de belangrijkste is, minder sterk te reduceren dan de EU als geheel. Luxemburg moest de uitstoot het sterkst beperken, maar heeft deze beperking in 2001 al ruimschoots gerealiseerd. De nieuwe leden van de Unie voldoen vrijwel allemaal al aan hun reductieverplichting.

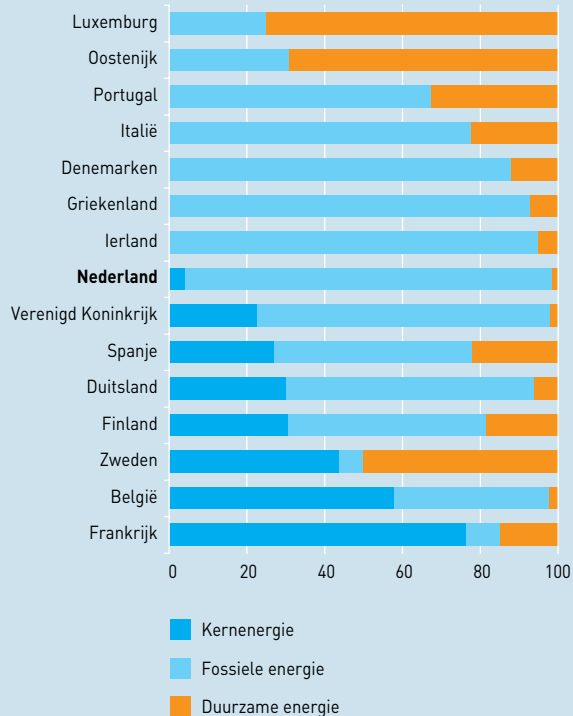
Wat de afstand tot de Kyoto-norm betreft, behoort Nederland tot de Europese middencategorie. De uitstoot van broei-

kasgassen neemt voorsnog echter niet af. De uitstoot van methaan en lachgas is weliswaar sterk verminderd, maar de uitstoot van CO₂ is toegenomen. Deze toename wordt vooral veroorzaakt door de groei van het verkeer en de toenemende elektriciteitsproductie.

Oostenrijk, Luxemburg en Zweden wekken meer dan de helft van de elektriciteit op met duurzame energie. Frankrijk en België gebruiken vooral kernenergie. Nederland, Ierland en Griekenland wekken meer dan 90 procent productie van de elektriciteit op met fossiele energie. De bijdrage van windenergie, biomassa en andere vormen van duurzame energie is in Nederland gering, maar groeiend.

Reductie broeikasgassen nog niet gerealiseerd

ELEKTRICITEITSPRODUCTIE NAAR BRON, 2001 [% van het totaal]

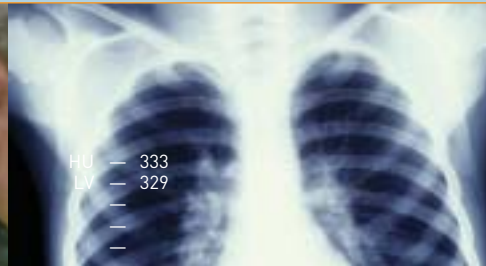

EMISSIE BROEIKASGASSEN T.O.V. 1990 [%]

	Kyoto-doelstelling 2008-2012	Realisatie 2001
België	-7,5	6
Denemarken	-21	0
Duitsland	-21	-18
Estland	-8	-55
Finland	0	5
Frankrijk	0	0
Griekenland	25	26
Hongarije	-6	-3
Ierland	13	31
Italië	-6,5	7
Letland	-8	-54
Litouwen	-8	-64
Luxemburg	-28	-44
Nederland	-6	5
Oostenrijk	-13	10
Polen	-6	-32
Portugal	27	36
Slovenië	-8	8
Slowakije	-8	-31
Spanje	15	33
Tsjechië	-8	-23
Verenigd Koninkrijk	-12,5	-12
Zweden	4	-3
Europese Unie (15)	-8	-2

energie en milieu

DE — 10,7
FR — 9,5
EL — 9,4
PT — 9,2
BE — 9,0
NL — 8,9
EU(15) — 8,9
SE — 8,7
DK — 8,6

HU — 333
LV — 329
EE — 290
LT — 286
SK — 276
PL — 251
CZ — 239
IE — 195
SI — 191
DK — 189
UK — 181
BE — 180
DE — 171
EL — 166
FR — 166
NL — 165
EU(15) — 165
AT — 160
ES — 158
PT — 148
MT — 147

DK — 8,4

SE — 7,4

welzijn

EE — 6,7

LT — 6,0

FI — 6,0

LV — 5,9

FR — 5,8

AT — 5,7

PT — 5,7

CY — 5,6

BE — 5,2

PL — 5,1

EU(15) — 4,9

MT — 4,9

NL — 4,8

IT — 4,6

HU — 4,5

DE — 4,5

ES — 4,4

UK — 4,4

CZ — 4,4

IE — 4,4

SK — 4,3

EL — 3,8

IE — 21

EL — 20

PT — 20

ES — 19

IT — 19

EE — 18

LT — 17

UK — 17

CY — 16

LV — 16

EU(15) — 15

FR — 15

MT — 15

PL — 15

BE — 13

AT — 12

LU — 12

DE — 11

DK — 11

Gezondheidszorg

De uitgaven aan gezondheidszorg in ons land bedroegen in 2001 bijna 9 procent van het bruto binnenlands product (BBP). Nederland zit daarmee op het gemiddelde van de Europese Unie (15). Duitsland gaf het meest uit, namelijk bijna 11 procent. De uitgaven aan gezondheidszorg van de nieuwe toetreders Slowakije, Polen, Hongarije en Tsjechië lagen tussen de 5,7 en 7,3 procent van het BBP.

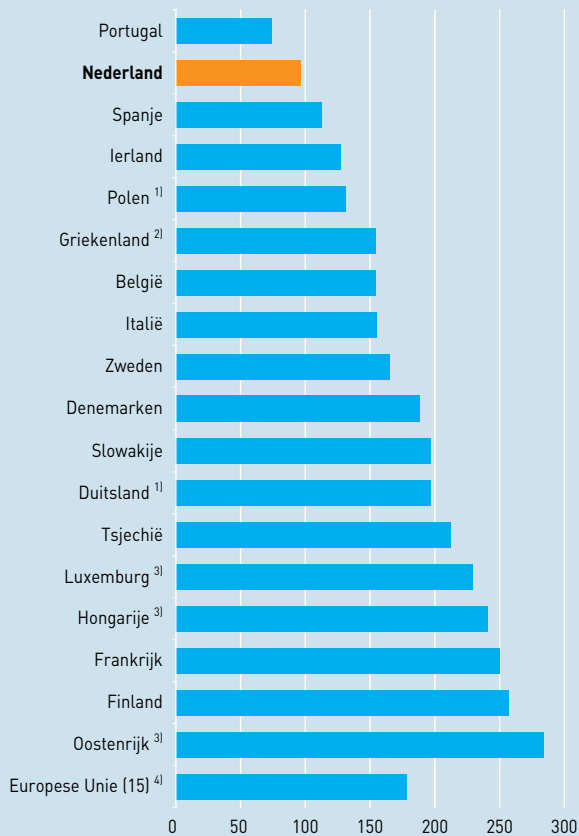
In 1995 waren de uitgaven aan gezondheidszorg per inwoner in Nederland 5 procent hoger dan in de EU(15). Tussen 1995 en 2001 zijn de Nederlandse uitgaven aan gezondheidszorg relatief sterker toegenomen dan gemiddeld in de EU(15). In 2001 waren de uitgaven aan gezondheidszorg per inwoner in Nederland 15 procent hoger

dan gemiddeld in de EU(15). Alleen in Luxemburg en Duitsland lagen de kosten nog hoger. In Polen en Slowakije waren de kosten per inwoner slechts een kwart van die in Nederland. De opbrengsten van de gezondheidszorg zijn moeilijk te meten. Internationaal geldt als een indicator van de output het aantal uit ziekenhuizen ontslagen patiënten. Vergeleken met de meeste andere EU-landen is het aantal ontslagen patiënten per duizend inwoners in Nederland laag. Dit komt onder meer door een goed ontwikkeld thuiszorgsysteem en een verschuiving van ziekenhuisopnamen naar poliklinische behandelingen, dagverpleging en verpleeghuisopnamen in de afgelopen twintig jaar.

Uitgaven aan gezondheidszorg in % BBP gemiddeld

UIT ZIEKENHUIZEN ONTSLAGEN PATIËNTEN, 2000

(per 1 000 inwoners)

¹⁾ 1999

²⁾ 1998

³⁾ Incl. dagen dagbehandeling

⁴⁾ Excl. Verenigd Koninkrijk

UITGAVEN GEZONDHEIDSZORG PER INWONER,

KOOPKRACHTPARITEITEN (EU15=100)

	1995	2001
België	111	109
Denemarken	111	110
Duitsland	133	123
Finland	83	81
Frankrijk	117	112
Griekenland	72	66
Hongarije	40	40
Ierland	72	85
Italië	88	97
Luxemburg	126	119
Nederland	105	115
Oostenrijk	103	96
Polen	25	28
Portugal	67	71
Slowakije	.	30
Spanje	69	70
Tsjechië	53	48
Verenigd Koninkrijk	78	87
Zweden	99	99

welzijn

HU	333
LV	329
EE	290
LT	286
SK	276
PL	251
CZ	239
IE	195
SI	191
DK	189
UK	181
BE	180
DE	171
EL	166
FR	166
NL	165
EU(15)	165
AT	160
ES	158
PT	148
MT	147
IT	146
FI	146
LU	141
SE	139

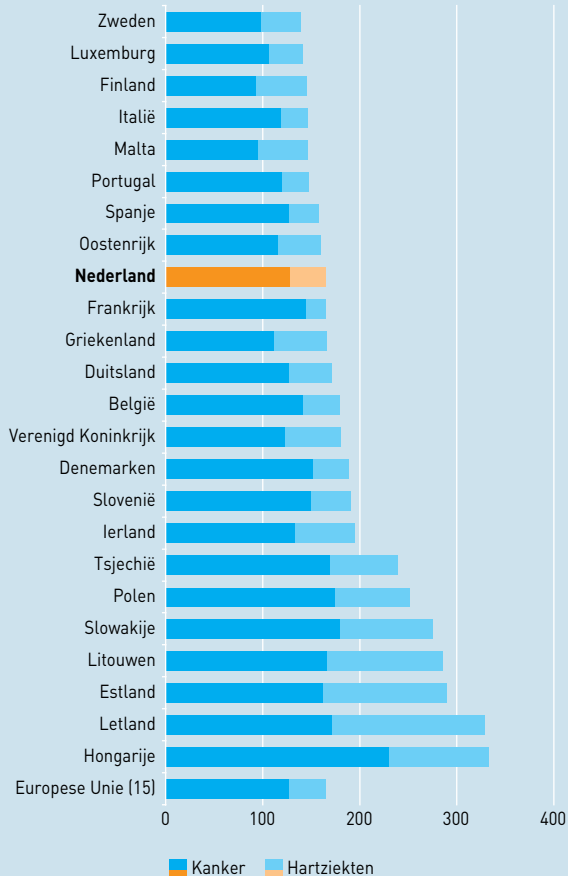
Gezondheid

Roken en (overmatig) drankgebruik zijn risicofactoren voor de gezondheid. In Nederland ligt het percentage rokers iets onder het gemiddelde van de Europese Unie (15). Ook het gebruik van alcohol per hoofd van de bevolking is lager dan gemiddeld. Binnen de EU(15) kent Griekenland het hoogste aandeel rokers en Zweden het laagste. Zweden is ook het enige EU-land waar minder alcohol wordt gedronken dan in Nederland. Het drankgebruik in Portugal, Luxemburg en Ierland ligt duidelijk boven het gemiddelde van de EU(15). In de nieuwe EU-landen is het percentage rokers ongeveer gelijk aan dat van de andere lidstaten, terwijl het alcoholgebruik gemiddeld iets lager is.

Het sterftecijfer voor hartziekten komt in Nederland iets onder het gemiddelde van de EU(15) uit. De cijfers voor de Zuid-Europese landen zijn het gunstigst, uitgezonderd Griekenland. Het hoge percentage rokers daar lijkt hiermee in overeenstemming. De sterftecijfers bij de nieuwe toetreders zijn gemiddeld hoger dan bij de andere EU-landen. Het Nederlands sterftecijfer voor kanker in de leeftijdsgroep tussen 25 en 64 jaar ligt iets boven het gemiddelde van de EU(15). Zweden en Finland kennen de laagste kankersterfte. Ook voor deze doodsoorzaak zijn de cijfers van de nieuwe lidstaten ongunstiger.

Redelijk gematigd in rook- en drankgedrag

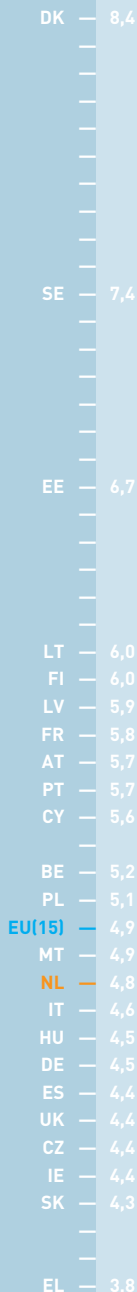
STERFTE AAN KANKER EN HARTZIEKTEN (per 100 000 inwoners van 25-64 jaar)

ROKERS EN ALCOHOLCONSUMPTIE

	Rokers, 1999 % bevolking 15 jaar of ouder	Alcoholconsumptie, 2000 liters per persoon per jaar
België	37	8,0
Cyprus	25	.
Denemarken	38	9,4
Duitsland	34	10,4
Estland	31	7,2
Finland	30	8,1
Frankrijk	38	10,8
Griekenland	45	7,8
Hongarije	30	9,1
Ierland	32	13,3
Italië	27	7,9
Letland	39	7,5
Litouwen	31	10,0
Luxemburg	34	13,8
Malta	25	3,7
Nederland	31	7,7
Oostenrijk	38	10,1
Polen	34	6,6
Portugal	28	14,0
Slovenië	29	10,6
Slowakije	28	9,9
Spanje	37	9,9
Tsjechie	35	12,6
Verenigd Koninkrijk	35	7,9
Zweden	22	5,4
Europese Unie (15)	34	9,3

welzijn

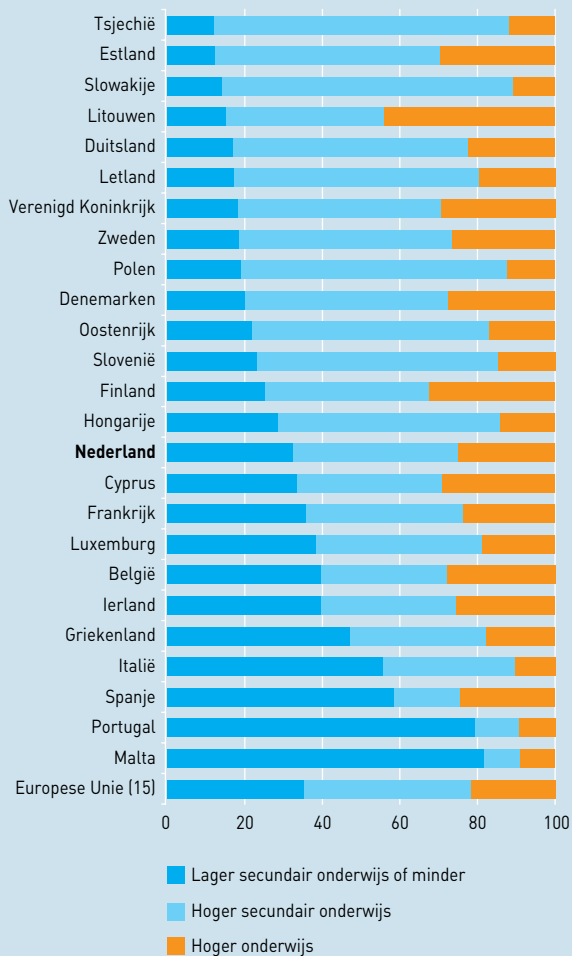
Onderwijs

De overheidsuitgaven voor onderwijs in Nederland bedroegen in 2000 ongeveer 4,8 procent van het bruto binnenlands product (BBP). Dat is iets minder dan het gemiddelde van de Europese Unie (15). Van de EU(15)-landen gaf Denemarken het meest uit aan onderwijs, 8,4 procent van het BBP. In Griekenland daarentegen was dat slechts 3,8 procent. In de meeste landen van de EU(15) zijn de overheidsuitgaven voor onderwijs als percentage van het BBP in vergelijking met 1995 licht gedaald. Alleen in Denemarken, Griekenland en Portugal zijn ze gestegen. Bij de nieuwe toetreders zijn de gemiddelde overheidsuitgaven voor onderwijs vergelijkbaar met die in de EU(15).

Het onderwijsniveau van de Nederlandse bevolking is in vergelijking met de rest van Europa redelijk hoog. In 2002 had bijna 25 procent van de Nederlandse bevolking tussen 25 en 64 jaar een hogere opleiding. Dat is iets meer dan gemiddeld in de EU(15). In de ons omringende landen varieert het aandeel hoger opgeleiden van 22 procent in Duitsland tot ruim 29 procent in het Verenigd Koninkrijk. Onder de nieuwe toetreders is er ook een aantal landen waar het aandeel hoger opgeleiden hoger is dan in Nederland. Zo had in Litouwen 44 procent van de 25-64-jarigen een hogere opleiding.

Uitgaven iets onder EU-gemiddelde

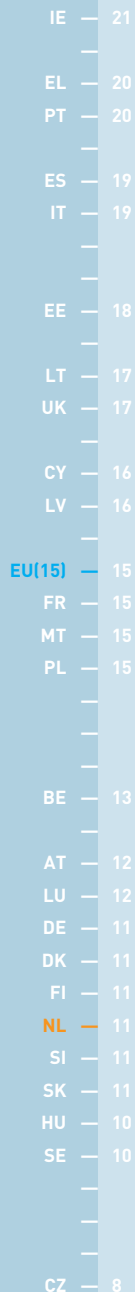
ONDERWIJSNIVEAU VAN DE BEVOLKING VAN 25-64 JAAR, 2002 (%)

OVERHEIDSUITGAVEN VOOR ONDERWIJS (% van het BBP)

	1995	2000
België	.	5,2
Cyprus	4,8	5,6
Denemarken	7,7	8,4
Duitsland	4,7	4,5
Estland	7,0	6,7
Finland	6,9	6,0
Frankrijk	6,0	5,8
Griekenland	2,9	3,8
Hongarije	5,0	4,5
Ierland	5,5	4,4
Italië	4,9	4,6
Letland	5,6	5,9
Litouwen	7,0	6,0
Luxemburg	4,3	.
Malta	5,0	4,9
Nederland	5,0	4,8
Oostenrijk	6,2	5,7
Polen	5,5	5,1
Portugal	5,4	5,7
Slowakije	5,0	4,3
Spanje	4,7	4,4
Tsjechië	4,9	4,4
Verenigd Koninkrijk	5,0	4,4
Zweden	7,5	7,4
Europese Unie (15)	5,2	4,9

welzijn

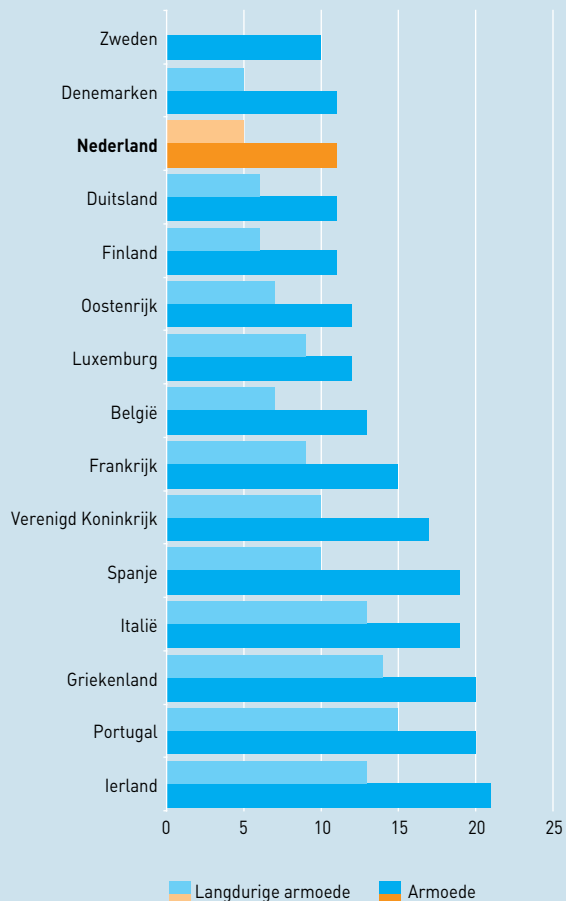
Sociale cohesie

Inkomensongelijkheid en relatieve armoede vormen een indicatie voor de mate van sociale cohesie. In Nederland is de inkomensongelijkheid relatief gering. Het inkomen van de twintig procent rijkste mensen in 2001 was 3,8 keer zo hoog als dat van de twintig procent armste. Voor de Europese Unie (15) als geheel bedroeg die verhouding 4,4. Bij de nieuwe toetreders is de inkomensongelijkheid gemiddeld ongeveer even groot als bij de leden van de EU(15). In Nederland bestaat ook weinig relatieve armoede. In 2001 had 11 procent van de inwoners een besteedbaar inkomen dat minder dan zestig procent bedroeg van het doorsnee inkomen. Voor de EU(15)

was dat gemiddeld 15 procent. De relatieve armoede in de nieuwe lidstaten ligt op vrijwel hetzelfde niveau. Hierbij moet bedacht worden dat de omvang van de relatieve armoede samenhangt met de mate van inkomensongelijkheid. Het gemiddelde inkomen in de nieuwe lidstaten ligt echter wel op een aanzienlijk lager niveau.

Ruim de helft van de EU(15)-inwoners die in 2001 een inkomen onder de armoedegrens hadden, bevond zich ook in minstens twee van de drie voorafgaande jaren in relatieve armoede. Nederland kent verhoudingsgewijs weinig mensen met een inkomen dat langere tijd onder de relatieve armoedegrens ligt.

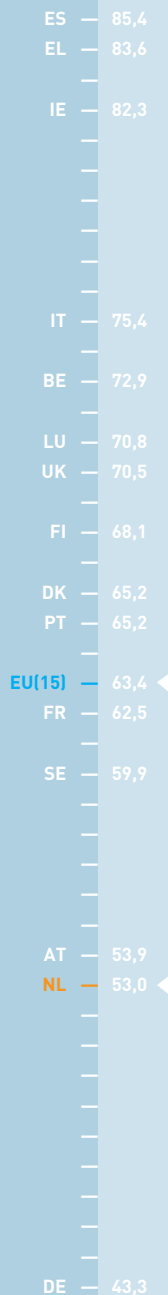
AANDEEL RELatieve ARMOEDE, 2001 [% van de bevolking]

INKOMENSONGELIJKHEID

	1995	2001
België	4,5	4,0
Cyprus	4,4 ¹⁾	.
Denemarken	3,1	3,1
Duitsland	4,6	3,6
Estland	7,0 ²⁾	6,1
Finland	.	3,5
Frankrijk	4,5	4,0 ³⁾
Griekenland	6,5	5,7
Hongarije	.	3,4
Ierland	5,1	4,5
Italië	5,9	4,8
Letland	5,0 ²⁾	5,5 ³⁾
Litouwen	5,2 ²⁾	4,9
Luxemburg	4,3	3,8
Malta	.	4,5
Nederland	4,2	3,8
Oostenrijk	4,0	3,5
Polen	.	4,5
Portugal	7,4	6,5
Slovenië	3,0	3,2 ³⁾
Slowakije	3,4 ²⁾	.
Spanje	5,9	5,5
Tsjechië	3,3 ²⁾	3,4
Verenigd Koninkrijk	5,2	4,9
Zweden	.	3,4
Europese Unie (15)	5,1	4,4

¹⁾ 1997 ²⁾ 1996 ³⁾ 2000

Wonen

Ruim de helft van de Nederlandse huishoudens bewoont een eigen huis. Dat is in vergelijking met de andere landen van de Europese Unie (15) weinig. Alleen in Duitsland is het eigenwoningbezit nog lager. Spanje, Griekenland en Ierland kennen een eigenwoningbezit van meer dan 80 procent.

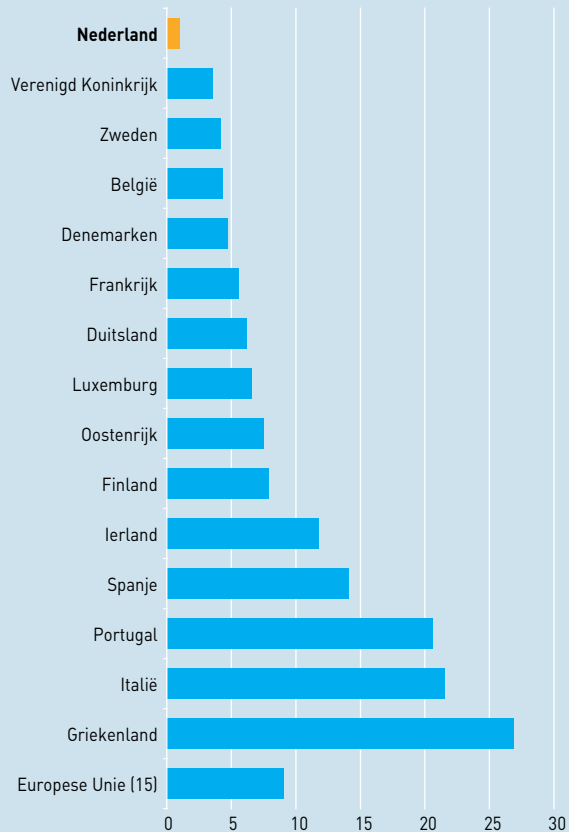
Nederlanders zijn ruim behuist. Per huishouden ligt het gemiddeld aantal kamers per persoon op 2,6. Slechts 1 procent van de Nederlandse huishoudens heeft per persoon minder dan één kamer tot zijn beschikking. In alle andere EU-landen is dat percentage hoger. Het ligt in een aantal zuidelijke landen zelfs boven de 20 procent. In Portugal klagen dan ook ruim twee keer zoveel huishou-

dens over gebrek aan woonruimte als in Nederland.

Een kwart van alle huishoudens in de EU-landen heeft te maken met een ander veel voorkomend probleem, geluidsoverlast. In het dichtbevolkte Nederland geldt dat zelfs voor eenderde van de huishoudens. Toch ligt de kwaliteit van wonen in Nederland boven het EU-gemiddelde. In Nederland geeft een op de zeven huishoudens aan dat ze drie of meer woonproblemen ondervinden (gebrek aan ruimte, geluidsoverlast, onvoldoende licht in huis, geen adequate verwarming, vocht in huis, vervuiling door verkeer of industrie en vandalisme). Portugal scoort het slechtst.

Eigenwoningbezit relatief laag

HUISHOUDENS MET MINDER DAN ÉÉN KAMER PER PERSOON, 2000 (% van het totaal)

HUISHOUDENS MET DRIE OF MEER WOONPROBLEMEN, 2000 (% van het totaal)

Nederland	13,5
België	13,3
Denemarken	6,4
Finland	10,0
Frankrijk	16,6
Griekenland	16,0
Ierland	8,1
Italië	17,7
Nederland	13,5
Oostenrijk	6,8
Portugal	37,5
Spanje	12,6
Verenigd Koninkrijk	17,4
Europese Unie (15)	16,1

welzijn

Toerisme

Sinds het begin van de eenwording van Europa reizen de burgers steeds meer voor vakantie en zaken naar de andere Europese landen. Toerisme is een belangrijk bindend element en een belangrijke economische factor. Nederlanders besteden ongeveer eenzelfde deel van hun vakantie-uitgaven in eigen land. Daarmee is Nederland vergelijkbaar met Denemarken en Ierland. Inwoners van Zuid-Europese landen blijken een veel groter deel van hun vakantie-uitgaven in eigen land te besteden.

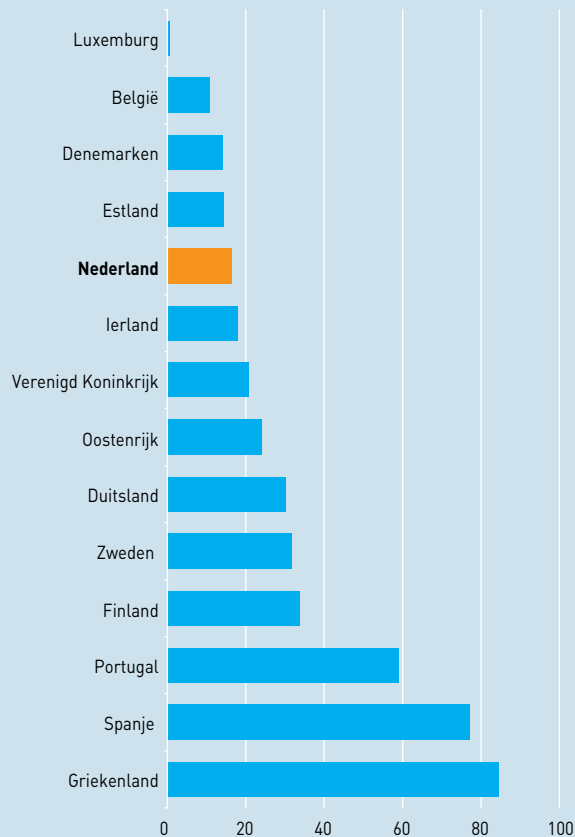
De ontvangsten uit het inkomende reisverkeer bedragen in Nederland 1,7 procent van het bruto binnenlands product (BBP). Het EU(25)-gemiddelde

is 2,3 procent. Voor de meeste nieuwe toetreders is het economische belang van buitenlandse toeristen groter, uitschieters daarbij zijn de eilandstaten Cyprus en Malta.

In Nederland hebben buitenlanders een aandeel van 32 procent in het aantal overnachtingen in hotels en andere logiesaccommodaties. Dat is ruim onder het EU-gemiddelde. De bekende vakantielanden zitten daar flink boven, evenals een aantal van de nieuwe lidstaten. In Polen daarentegen vormen buitenlanders slechts een gering deel van de bezetting van hotels, pensions en campings. Dit aandeel is echter sinds 1995 sterk gegroeid.

Inkomsten uit toerisme aan de lage kant

UITGAVEN AAN VAKANTIES IN EIGEN LAND [% van de totale vakantie-uitgaven]

OVERNACHTINGEN DOOR BUITENLANDERS IN LOGIESACCOMMODATIES [% van het totaal]

	1995	2002
België	49,6	54,7
Cyprus	97,5	96,1 ¹¹
Denemarken	43,7	37,3
Duitsland	12,8	13,9
Estland	65,2	74,1
Finland	23,7	26,8
Frankrijk	36,1	39,1
Griekenland	75,5	75,6 ²¹
Hongarije	65,7	56,2
Ierland	58,4	72,2
Italië	39,4	42,1
Letland	47,6	52,4 ¹¹
Litouwen	24,1	48,9 ¹¹
Luxemburg	91,1	91,5
Nederland	31,9	32,0
Oostenrijk	72,3	70,3
Polen	6,3	16,0
Portugal	61,4	60,0
Slovenië	40,9	54,5
Slowakije	47,2	40,8
Spanje	59,7	65,3
Tsjechië	42,6	42,0
Verenigd Koninkrijk	29,8	28,2
Zweden	21,1	22,8
Europese Unie (15)	38,3	42,3 ²¹

¹¹ 2001 ²¹ 2000

welzijn

SE	0,83
DK	0,83
FI	0,80
NL	0,79
AT	0,78
DE	0,78
ES	0,71
BE	0,70
IE	0,68
UK	0,68
PT	0,65
SK	0,60
PL	0,59
SI	0,58
CZ	0,58
LV	0,58
IT	0,56
EE	0,56
CY	0,54
EL	0,52
HU	0,52
LT	0,50

De maatschappelijke positie van vrouwen

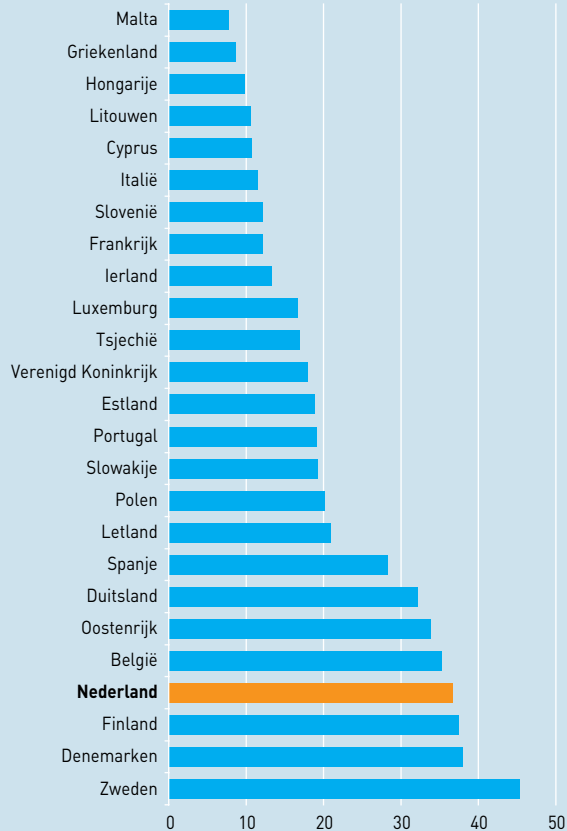
De gender empowerment measure (GEM) signaleert de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen op het gebied van werk, inkomen en politiek. Een lage GEM-waarde geeft blijk van grote ongelijkheid tussen de mogelijkheden van mannen en vrouwen op politiek en economisch gebied.

In vergelijking met de meeste andere landen van de Europese Unie (25) is de GEM-waarde van Nederland hoog. Zweden is van deze landen koploper. De nieuwe toetreders nemen de staartposities in.

Het percentage vrouwen in hogere technische en wetenschappelijke beroepen is in Nederland bijna gelijk aan dat van mannen. In de Baltische staten is het

aandeel vrouwen hoger, maar ook de ongelijkheid groter. Het aandeel vrouwen in hogere managementfuncties is in ons land vrij laag. Alleen in Litouwen is op dit aspect bijna gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Verder is in Nederland het inkomen van vrouwen in verhouding tot dat van mannen laag, doordat vrouwen veel in deeltijd werken. Nergens in de EU echter komt het gemiddelde inkomen van vrouwen boven de 71 procent van dat van mannen uit. Ten slotte, het percentage vrouwen in de Nederlandse Tweede Kamer is redelijk groot in vergelijking met de meeste andere landen. Alleen in Zweden is er wat dit betreft bijna evenwicht tussen mannen en vrouwen.

AANDEEL VROUWEN IN DE 'TWEDE KAMER', 2003 (%)

WERK EN INKOMEN

	Vrouwen in hogere managementfuncties	Vrouwen in hogere technische en wetenschappelijke functies	Verhouding inkomen vrouwen / mannen
	%-aandeel	%-aandeel	
België	19	50	0,44
Cyprus	18	43	0,47
Denemarken	21	51	0,71
Duitsland	27	50	0,57
Estland	35	70	0,63
Finland	28	57	0,70
Griekenland	25	47	0,45
Hongarije	34	61	0,58
Ierland	28	49	0,40
Italië	19	44	0,45
Letland	38	68	0,70
Litouwen	47	69	0,66
Nederland	26	48	0,53
Oostenrijk	29	48	0,50
Polen	32	60	0,62
Portugal	32	50	0,53
Slovenië	31	54	0,62
Slowakije	31	61	0,65
Spanje	32	45	0,44
Tsjechië	26	53	0,55
Verenigd Koninkrijk	30	43	0,60
Zweden	30	49	0,68

welzijn

FI — 0,01

AT — -0,12

DK — 0,10

FR — 0,13

UK — 0,24

IT — 0,24

DE — 0,28

SE — 0,33

NL — 0,66

financi

EL — 2,37

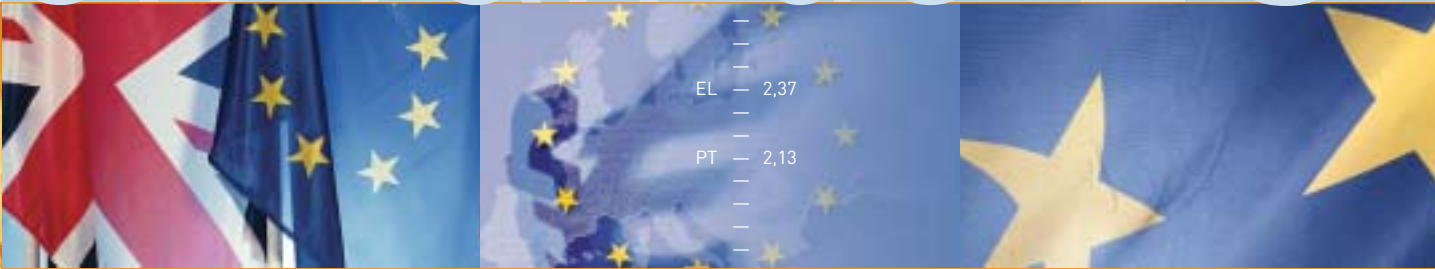
PT — 2,13

IE — 1,51

ES — 1,26

BE — 0,56

ën van de EU

LU — 3,91

EL — 2,37

PT — 2,13

IE — 1,51

ES — 1,26

BE — 0,56

FI — 0,01

AT — -0,12

DK — -0,12

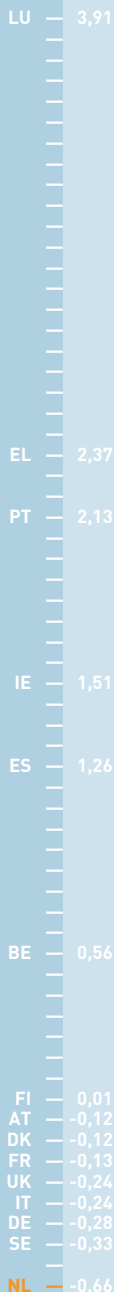
FR — -0,13

UK — -0,24

IT — -0,24

DE — -0,28

SE — -0,33

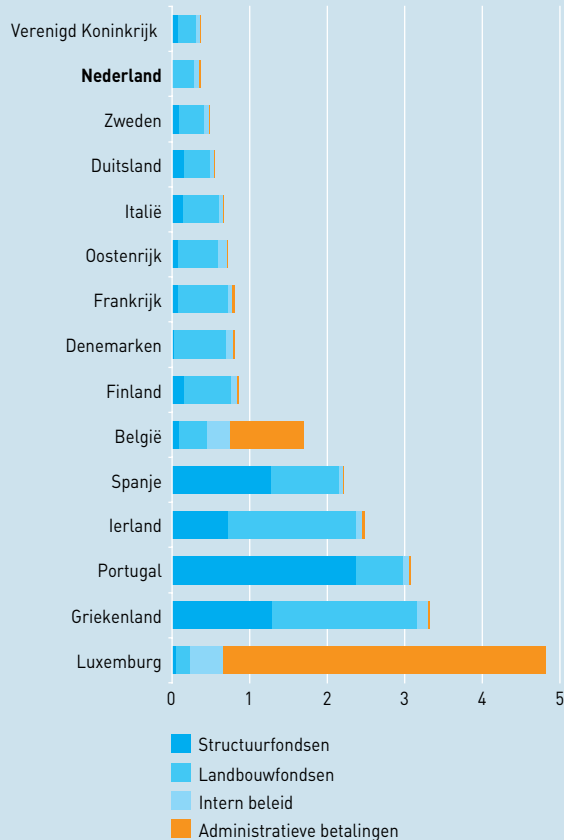
Inkomsten uit en afdrachten aan de EU

In de Europese Unie vindt een herverdeling plaats van gelden van lidstaten. Sommige landen zijn nettobetalers, andere zijn netto-ontvangers. Nederland betaalde per saldo 178 euro per inwoner in 2002. Ons land droeg 4,5 miljard euro af aan de Europese Unie en ontving 1,6 miljard euro. De Nederlandse ontvangsten waren nagenoeg gelijk aan die in 2001, de afdrachten bijna 1 miljard euro lager. Dit laatste kwam omdat de gemaakte afspraken tijdens de in 1999 gehouden Europese Raad van Berlijn in 2002 voor het eerst structureel doorwerkten in de nettopositie. Met een nettobetaling van 0,66 procent van het bruto nationaal inkomen (BNI) was Nederland relatief de grootste nettobetaler. In abso-

lute zin was Duitsland de grootste nettobetaler. Belangrijke netto-ontvangers zijn Griekenland, Portugal, Ierland en Spanje. Deze landen ontvangen veel geld uit de landbouw- en structuurfondsen. In de inkomsten van de lidstaten zijn de administratieve betalingen van de EU opgenomen. Dit zijn betalingen die landen ontvangen voor de vestiging van EU-organen, zoals de Europese Commissie en het Europees Parlement in Brussel en het Europees statistisch bureau Eurostat en het Europees Gerechtshof in Luxemburg. Wanneer deze administratieve betalingen buiten beschouwing worden gelaten, zijn de Belgen en de Luxemburgers netto-betalers.

Relatief de grootste nettobetaler

ONTVANGSTEN UIT DE EUROPESE UNIE, 2002 (% van het BNI)

EU-ONTVANGSTEN EN -AFDRACHTEN, 2002 (mld euro)

	Ontvangsten	Afdrachten	Nettopositie
België	4,5	3,0	1,5
Denemarken	1,5	1,7	-0,2
Duitsland	11,7	17,6	-5,9
Finland	1,2	1,2	0,0
Frankrijk	12,2	14,2	-1,9
Griekenland	4,7	1,3	3,4
Ierland	2,6	1,0	1,6
Italië	8,2	11,3	-3,0
Luxemburg	1,0	0,2	0,8
Nederland	1,6	4,5	-2,9
Oostenrijk	1,6	1,8	-0,3
Portugal	3,9	1,2	2,7
Spanje	15,2	6,6	8,7
Verenigd koninkrijk	6,2	10,2	-4,0
Zweden	1,2	2,1	-0,8

financiën van de EU

BRUTO BINNENLANDS PRODUCT (BBP) EN BRUTO NATIONAAL INKOMEN (BNI), 2002

	BBP	BNI	Per inwoner 1 000 euro
	mld euro	Totaal mld euro	
België	260,0	264,5	25,7
Cyprus	10,8	10,8	14,1
Denemarken	183,7	180,3	33,6
Duitsland	2 110,4	2 108,8	25,6
Estland	6,9	6,6	4,6
Finland	139,7	139,4	26,8
Frankrijk	1 520,8	1 527,8	25,5
Griekenland	141,4	141,6	13,4
Hongarije	68,9	65,2	6,5
Ierland	129,3	104,7	27,0
Italië	1 258,3	1 246,3	21,5
Letland	8,9	8,9	3,8
Litouwen	14,7	14,5	4,0
Luxemburg	22,4	20,2	44,9
Malta	4,1	4,0 ¹¹	10,0
Nederland	444,6	435,5	27,0
Oostenrijk	218,3	216,3	26,6
Polen	199,9	197,9	5,1
Portugal	129,3	126,6	12,6
Slovenië	23,3	23,3	12,0
Slowakije	25,1	24,6 ¹¹	4,6
Spanje	696,2	687,6	17,1
Tsjechië	73,9	74,2	7,2
Verenigd Koninkrijk	1 660,1	1 690,6	28,2
Zweden	255,4	253,8	28,3
Europese Unie (25)	9 606,7	9 574,0	21,1

¹¹ Raming Europese Commissie

COLOFON

uitgave: Centraal Bureau voor de Statistiek, februari 2004

ontwerp: WAT ontwerpers, Utrecht

fotografie: Hans Oostrum fotografie, pagina 28, 60, 62; Zone 5, pagina 14, 24

druk: Drukkerij de Bink BV, Leiden